

Täysistunto

Keskiviikko 23.2.2022 klo 13.59—21.12

7. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 13/2022 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Avaan keskustelun. — Esittelypuheenvuoro, ministeri Henriksson, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.09 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, värderade talman! Seksuaalinen itsemääräämisoikeus kuuluu jokaiselle. Se on yksi keskeisistä perusoikeuksista, jonka turvaamiseen olemme sitoutuneet. Tästä ei voi tinkiä senttiäkään, ei milloinkaan eikä missään olosuhteissa.

Seksuaalirikokset ovat eräitä vakavimmista rikostyypeistä. Ne loukkaavat intiimeintä osaa ihmisten koskemattomuudesta ja aiheuttavat sekä fyysistä että henkistä kärsimystä rikoksen uhrille. Rikoksen uhriksi joutuneista moni kärsii läpi elämänsä. Lapsiin kohdistuvat teot ovat sanoin kuvaamattoman inhottavia ja vastenmielisiä.

Seksuaalirikosten ehkäisemiseen tulee panostaa laajamittaisin ja pitkäjänteisin toimin. Ajantasainen rikosoikeus on tässä yksi keskeinen keino. Rikoslainsäädännön kattavuus ja ajantasaisuus ovat perusedellytyksiä sille, että seksuaalirikoksia voidaan torjua tehokkaasti. Nyt lähetekeskustelussa olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi rikoslain seksuaalirikoksia koskevat säännökset. Esitys perustuu pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan, ja sillä toteutetaan ne ponnet, jotka eduskunta antoi keväällä 2019.

Kyse on historiallisen suuresta uudistuksesta. Uusi sääntely parantaa keskeisesti uhrin asemaa. Raiskauksen määrittely muuttuu nyt siten, että jatkossa keskeistä on uhrin oma tahto. Tämä on merkittävä ajattelutavan muutos.

Esitystä on valmisteltu huolellisesti oikeusministeriössä 2,5 vuoden ajan. Oikeusministeriön asettama työryhmä laati luonnoksen hallituksen esitykseksi, joka julkaistiin kesällä 2020. Tämä luonnos oli laajalla lausuntokierroksella syksyllä 2020. Lakiluonnokseen tehtiin tämän jälkeen merkittäviä muutoksia, ja oikeusministeriö kuuli vuoden 2021 lopulla vielä eräitä keskeisiä asiantuntijoita.

Esityksen keskeinen muutos olisi raiskausrikosta koskevan säännöksen muuttaminen suostumusperusteiseksi. Tämä toteutettaisiin säätämällä raiskauksen keskeiseksi tunnus-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

merkiksi sukupuoliyhteydessä oleminen sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Vastaavalla tavalla muissa seksuaalirikoksissa keskeistä olisi se, ettei seksuaalisen teon kohde osallistu siihen vapaaehtoisesti. Pakottaminen seksuaaliseen tekoon korvattaisiin säännöksellä seksuaalisesta kajoamisesta. Säännös vastaisi muuten pitkälti ehdotettua raiskaussäännöstä mutta koskisi muita seksuaalisia tekoja kuin sukupuoliyhteyttä.

Värderade talman! Det handlar alltså om en historiskt stor förändring i vår strafflag. En central ändring är att bestämmelsen om våldtäkt ändras så att brottet baseras på avsaknad av samtycke. Det här är oerhört viktigt. Det genomförs genom att rekvisitet för våldtäkt blir samlag med en person som inte deltar frivilligt. Även i fråga om andra sexualbrott blir det centralt att den som är föremål för en sexuell handling inte deltar frivilligt.

Seksuaalirikoslainsäädäntö uudistettiin kokonaisuudessaan edellisen kerran 1990-luvun lopulla. Nykyisin raiskauksen määritelmässä keskeistä on se, pakottiko tekijä toisen sukupuoliyhteyteen tai käyttikö tekijä hyväkseen toisen avuttomuuden tilaa. Uuden lainsäädännön mukaan keskeistä olisi siis se, osallistuuko toinen osapuoli kanssakäymiseen vapaaehtoisesti. Tarkoitus on huolehtia siitä, että rangaistussäännökset ovat kattavia, vastaavat nykyisiä käsityksiä ja tarjoavat uhreille paremman suojan.

Hallituksen esityksellä uudistettaisiin myös ne rikoslain säännökset, jotka koskevat lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Tällaiset rikokset ovat usein erityisen vahingollisia ja vastenmielisiä. Näitä rikoksia koskevat säännökset erotettaisiin omaksi kokonaisuudekseen. Tämä korostaisi lasten erityisen haavoittuvaa asemaa.

Nykyinen 16 vuoden suojaikäraja säilytettäisiin laissa. Samalla sitä vahvistettaisiin. Tätä nuorempiin lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteydet olisivat lähtökohtaisesti sellaisenaan rangaistavia lapsenraiskauksina. Tämä olisi laissa uusi ankara rikos. Enää ei tarvitsisi arvioida, pakotettiinko lapsi tai suostuteltiinko häntä esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa vanhempi aikuinen on ollut lapseen sukupuoliyhteydessä. Lapsi ei voi pätevästi suostua seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa. [Leena Meri: Totta!] Tällaiset sukupuoliyhteydet muuttuisivat näin pääsääntöisesti hyväksikäyttör rikoksista lapsenraiskauksiksi. Lapsenraiskauksen rangaistusasteikko olisi 2–10 vuotta vankeutta. Rikoksesta tuomittaisiin käytännössä lähes aina ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ja törkeän lapsenraiskauksen rangaistusasteikko olisi 4–12 vuotta vankeutta.

Myös 16 mutta ei 18 vuotta täyttäneitä lapsia suojattaisiin aikuisiin nähden laajemmin. Rangaistavaa ei jatkossakaan olisi sellainen nuorisoikäisten keskinäinen kanssakäyminen, jossa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ei loukata.

Värderade talman! Genom regeringspropositionen revideras också de bestämmelser i strafflagen som gäller sexualbrott mot barn. Sådana brott är ofta ytterst skadliga och motbjudande. Bestämmelserna om dessa brott ska avskiljas till en särskild helhet, och det här görs för att framhäva barnens särskilt sårbara ställning.

Den nuvarande skyddsåldersgränsen på 16 år ska kvarstå i lagen och samtidigt ska den stärkas. Samlag med barn som är yngre än 16 år ska i regel vara straffbara som våldtäkt mot barn. Det här är en ny bestämmelse om ett nytt allvarligt brott. Det behöver inte längre bedömas om barnet har tvingats till samlag eller övertalats till det. Framöver ska gärningar av detta slag således i regel inte längre betraktas som utnyttjandebrott mot barn, utan som

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

väldtäkt mot barn. I praktiken är det meningen att det nästan alltid ska dömas ut ett ovillkorligt fängelsestraff för det här brottet.

Också skyddet för barn som har fyllt 16 år men inte 18 år föreslås bli mer omfattande än det som gäller vuxna. Inbördes sexuellt umgänge mellan ungdomar som inte kränker någons sexuella självbestämmanderätt ska inte heller i framtiden vara straffbart.

Arvoisa puhemies! Myös muita seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä vahvistettaisiin. Esimerkiksi seksuaaliseen ahdisteluun voisi syyllistyä jatkossa muullakin tavalla kuin toista koskettelemalla, kun teko on riittävän vakava. Seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen säädettäisiin erikseen rangaistavaksi. Näillä ja muilla uusilla säännöksillä puututtaisiin tehokkaammin myös internetissä ja sähköisellä viestinnällä tehtyihin seksuaalisiin loukkauksiin.

Useimpien seksuaalirikosten rangaistuksia ankaroitettaisiin. Erityisen tuntuva tämä olisi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa.

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus on oikeusministeriössä tämän hallituskauden suurimpia ja tärkeimpiä hankkeita. Sen vaikutukset tulevat olemaan merkittävät ja kauaskantoiset. Esityksellä rikoslain säännökset halutaan saada johdonmukaiseksi ja kattavaksi kokonaisuudeksi, joka vastaa tämän päivän arvoja ja käsityksiä. Näillä laeilla Suomi parantaisi edelleen myös kansainvälisten velvoitteidensa täyttymistä.

Uuden lainsäädännön myötä jokaisella maassamme on parempi suoja seksuaalirikoksilta.

Ärade talman! Med den här lagpropositionen stärker vi alla finländares självbestämmanderätt och rätt till sin personliga integritet. Det är ett stort framsteg för jämställdheten, ett stort framsteg som stärker speciellt flickors och kvinnors ställning i vårt samhälle. — Tack.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Keto-Huovinen, olkaa hyvä.

17.20 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies, ministeri! Hallituksen esitys seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi on tärkeä ja oikeansuuntainen. Haluan kiittää hallitusta ja ministeri Henrikssonia siitä, että jatkoitte edellisellä kaudella käynnistettyä seksuaalirikossääntelyn uudistusta.

Seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuvat rikokset aiheuttavat suurta vahinkoa ja kärsimystä uhrille. Siksi on tärkeää, että meillä on kattavat ja selkeät rangaistussäännökset seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaamiseksi. Lainsäädännön on asianmukaisella tavalla heijastettava sitä, kuinka tuomittavina näitä oikeuksien loukkauksia me pidämme.

Hallituksen esityksen keskeinen muutos on raiskauksen tunnusmerkistön laajentaminen siten, että rangaistava olisi sellainen teko, johon ei ole toisen osapuolen suostumusta. Tämä muutos on kannatettava, ja sen jälkeen Suomen lainsäädäntö täyttää tältä osin kansainväliset velvoitteet.

Arvoisa puhemies! Kansainväliset selvitykset osoittavat, että Suomessa ilmenee paljon naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Olen useampaan kertaan tässä salissa nostanut esille sen, että Suomi on Euroopan toiseksi turvattomin maa naiselle. Tämä tilastosijoitus on häpeäksi maallemme. Tilanteeseen ei ole yhtä ratkaisua, mutta rangaistukset ovat siinä yksi kei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

no. Rikoksesta seuraava rangaistus on viesti teon paheksuttavuudesta, ja seksuaalirikosten rangaistusten tulisi olla oikeassa suhteessa muuhun rikoslainsäädäntöön ottaen huomioon niiden vahingollisuus.

Vuonna 2020 yli puolet raiskaustuomioista annettiin ehdollisena. Ehdollinen tuomio on niin sanotusti varoitus tekijälle: pidättäydy tekemästä tekoa uudelleen. Ehdollisen vankeuden keskimääräinen pituus oli puolitoista vuotta. Saman tuomion saa kasvatettuaan noin sata kannabiskasvia. Kehotan ihan jokaista tässä salissa miettimään, ovatko nämä teot todella moitittavuudeltaan samanarvoisia. Onko raiskauksesta seuraava rangaistus oikeassa suhteessa muuhun rikoslainsäädäntöön, seksuaalirikoksiin liittyvä vahingollisuus huomioiden?

Arvoisa puhemies! Ruotsissa normaalin rangaistus perustyyppisestä raiskauksesta on kahdesta kolmeen vuotta vankeutta ja Norjassa kolmesta neljään vuotta — ehdollinen tuomio ei tule kysymykseen. Miksi suomalaisessa yhteiskunnassa ja sitä heijastavassa lainkäytössä pidetään henkeen ja terveyteen sekä seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kohdistuvia rikoksia niin vähämerkityksellisinä tekoina, etteivät ne ansaitse varoitusta kummempaa reaktiota yhteiskunnaltamme? Hallitus ei ole tuomassa mitään muutosta tähän asiaan tällä esityksellään. Raiskauksen vähimmäisrangaistuksen korottaminen kahteen vuoteen saattaisi rangaistukset muiden Pohjoismaiden viitoittamaan suuntaan. Tätä ei kuitenkaan esitetä eikä sitä ole hallituksen esityksessä tarkemmin pohdittu. Ministeriltä kysyinkin: miksi hallitus ei ole tuomassa muutosta raiskausrikosten rangaistusasteikkoon?

Arvoisa puhemies! Rangaistusasteikkoja konkreettisemman kuvan eri rikosten yhteiskunnallisesta moitearvosta välittää tuomioistuinten rangaistuskäytäntö. Kuten aiemmin totesin, saman tuomion saa raiskauksesta tai sadan kannabiskasvin kasvattamisesta. Raiskauksen rangaistusasteikko mahdollistaisi kovemmat tuomiot, mutta tuomioistuimet käyttävät asteikon alapäätä. Törkeiden pahoinpitelyiden osalta tilanne on sama, mistä puhuin täällä jo viime viikolla. En pidä todennäköisenä, että rangaistukset muuttuisivat ilman lakimuutoksia, vaikka yhteiskunnallisen ajattelutavan muutoksen myötä halua siihen voisi tuomareilla ollakin. Poliittisten toimijoiden, eli meidän, on tehtävä muutos lainsäädäntöön, kuten Norjassa tapahtui. Lakivaliokunnan ollessa Norjassa vierailulla tämä asia tuotiin selkeästi esille raiskausrikosten osalta. Kun rangaistukset eivät muutoin ankaroituneet, korotettiin rangaistusminimiä niin, ettei ehdollinen tuomio enää ollut mahdollinen.

Ministeri Henriksson, totesitte äsken itse esittelypuheenvuorossanne, ettei raiskaus ole mikä tahansa oikeudenloukkaus vaan yksi vakavimmista rikoksista. Tämän tulisi myös näkyä siitä tuomittavissa rangaistuksissa. Raiskauksen rangaistusminimin korotus kahteen vuoteen ilmentäisi sitä, että yhteiskunta oikeasti paheksuu raiskausta tekona ja ymmärtää nykyistä paremmin seksuaalisen häirinnän törkeimmän muodon kohteeksi joutuneiden uhrin fyysisiä ja henkisiä vaurioita. — Puheenvuoroni on pidempi kuin tuo 5 minuuttia, joten... [Puhemies: 7 minuuttia!] — Selvä.

Arvoisa puhemies! Toinen omaa oikeustajuani vastaan riitelevä kohta esityksessä on myös se, että hallituksen esityksessä seksuaalipalvelujen ostamisessa alaikäiseltä rangaistusasteikko pysyy ennallaan. Rangaistusasteikko olisi sakkoa tai kaksi vuotta vankeutta tilanteessa, jossa aikuinen ihminen taivuttaa alaikäisen sukupuoliyhteyteen. Yksin se seikka, että lapsi on tilanteessa, jossa aikuinen tarjoaa rahaa vastineeksi seksistä, osoittaa jo lapsen haavoittuvan aseman. Pykälä jättää vastuun omasta hyväksikäytöstä liikaa alaikäiselle, kun yhteiskuntamme tulisi suojella alaikäisiä tämänlaiselta hyväksikäytöltä ja varmistaa myös riittävät rangaistukset.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Toinen asia, minkä haluan nostaa esille, on se, ettei hallituksen esityksen mukaan lasta seksuaalisesti esittävän materiaalin hallussapidosta olla säätämässä erikseen törkeää tekemuotoa. Tämä tarkoittaa, että yhtäläisellä nimikkeellä tuomitaan tapaukset, joissa hallussa on yksi, sata tai vaikka satatuhatta lasta seksuaalisesti esittävää kuvaa tai muuta mediatalennetta. Teknologian kehittyessä laitteiden tallennuskapasiteetit ja poliisien kotietsinnöillä takavarikoiman materiaalin määrät ovat kasvaneet jopa räjähdysmäisesti. Kuvia voi todellakin olla kymmeniätuhansia ja videoita satoja tunteja — jokaisessa näistä hyväksikäytetty lapsi. CAM-materiaaleissa lapset ovat vakavien rikosten uhreja, ja ilmoitusten määrät näistä rikoksista ovat kasvaneet samalla kun materiaalin tuotanto ja saatavuus ovat lisääntyneet. Monet pimeissä verkoissa toimivat CAM-ringit myös vaativat sisäänpääsyn vastineeksi kuvia ja videoita, eli ne toimivat vaihdannan välineinä. Hallussa pidetyn materiaalin määrä voi siis olla käsittämättömän laaja mutta tuomitut rangaistukset useimmiten sarkoa. Tunnusmerkistön porrastaminen kahteen törkeysluokkaan mahdollistaisi tarkemman rangaistusasteikkojen suhteuttamisen rikosten törkeysasteen mukaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Holopainen, Mari, olkaa hyvä.

17.27 Mari Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on todella tärkeä, kaivattu uudistus. Seksi ilman suostumusta on raiskaus, ja tämän pitäisi olla selvää myös lain silmissä, mutta näin ei ole ollut. Raiskaus ei ole ikinä uhrin vika. On tärkeää, että tällä hallituskaudella on päätetty uudistaa seksuaalirikoksia koskevat lait niin, että jokaisen koskemattomuus ja itsemääräämisoikeus turvataisiin. Myös aivan liian usein joutuu lukemaan lehdistä tai kuulemaan, etteivät oikeusprosessit raiskausten ollessa kyseessä etene riittävän nopeasti, tai jopa että syytettä ei nosteta riittävän todistusaineiston puuttuessa. Uhrille on äärimmäisen raskasta joutua taistelemaan saadakseen oikeusprosessi edes käyntiin. Uhrin pitäisi saada aina helposti apua. On tärkeää, että tämä esitys parantaa uhrin oikeusturvaa, rikosvastuun toteutumista ja vahvistaa jokaisen oikeutta vapaasti määrätä kehostaan.

Uudistetussa lainsäädännössä raiskauksen määrittelyssä keskeistä on teon kohteen oma tahto eikä vain se, miten tekijä on menetellyt. Raiskausmääritelmän muuttaminen suostumusperusteiksi korjaa yhden Suomen lainsäädännön ilmeisimmistä puutteista itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta. Kiitos tästä kuuluu jokaiselle, joka on ollut vaikuttamassa kansalaisaloitteen toteuttamiseen, on puhunut ääneen itseensä kohdistuvasta häirinnästä, väkivallasta, raiskauksista. Vihreiden pitkäaikainen tavoite on ollut saada suostumuksen puute seksuaalisen väkivallan määritelmäksi Suomen laissa. Nyt tästä on tulossa totta.

Tämä tehtävä uudistus on merkittävä askel, mutta kaikkia ongelmia se ei varmasti vielä korjaa. Onkin tärkeää, että eduskuntakäsittelyssä varmistetaan, että laista tulee mahdollisimman tarkasti jokaisen ihmisen koskemattomuutta suojaava. Vihreille on ollut todella tärkeää, että tällä seksuaalirikoslain uudistuksen avulla pystymme suojaamaan paremmin lapsia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Said Ahmed, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

17.30 Suldaan Said Ahmed vas: Arvoisa puhemies! Tämä on historiallinen päivä. Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus on yksi tämän kauden tärkeimmistä lainsäädäntöhankkeista, ja on todella hienoa, että se saatetaan nyt näin kunnianhimoisesti maaliin. Oikeudenmukainen seksuaalirikoslaki luo luottamusta yhteiskuntaan. Onkin aivan keskeistä, että laki tunnistaa seksuaalirikoksen monet muodot ja korostaa jokaisen oikeutta seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Arvoisa puhemies! Tämän esityksen myötä olemme luomassa oikeudenmukaisempaa Suomea. Tämä on askel kohti sitä, ettei uhrin tarvitse enää pelätä, uskotaanko häntä, tai miettiä, mitä hänen olisi pitänyt tehdä tilanteessa toisin. Seksuaalirikos ei ole koskaan uhrin vika. On tärkeää, että tämä näkyy myös lainsäädännössämme. Se, että uudessa lainsäädännössä suostumuksen puute toimii raiskauksen keskeisenä määrittävänä tekijänä, nostaa vihdoin uhrin oikeudet lainsäädännössämme keskiöön. On kuitenkin muistettava, että pelkkä lainsäädäntö ei yksin riitä. Uhrin oikeuksien kannalta keskeistä onkin myös tämän lainsäädännön toimeenpano. Meidän on luotava ilmapiiri, jossa uhrin uskaltavat tuoda tapahtuneen ilmi ja jossa rikoksen tutkinta on nopeaa ja ammattitaitoista. Vain näin voimme varmistaa, että nämä uudet lait aidosti myös muuttavat ihmisten elämää.

Arvoisa puhemies! Meillä on käsissämme valtavan suuri kokonaisuudistus, ja paljon esillä olleen suostumuksen periaatteen lisäksi hallitus uudistaa seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä kattavasti ja monipuolisesti. Aivan erikseen tahtoisin kiittää hallitusta siitä, että esityksessä huomioidaan myös seksuaalisten kuvien luvaton lähettäminen. Kuten lain perustelutekstissä viitataan, viestintäteknologian kehityksen myötä tarve suojella ihmisiä ei-toivotulta seksuaaliselta sisällöltä on muuttunut ja lisääntynyt.

Pelastakaa Lapset ry julkaisi hiljattain suomalaisen selvityksen, jonka mukaan jopa 80 prosenttia vastanneista lapsista on joskus vastaanottanut alastonkuvan aikuiselta. Luke-mattomat selvitykset osoittavat samaa myös. Erityisesti naisten kohdalla olemme jo pisteessä, jossa lähes jokainen nainen tässä yhteiskunnassamme on joutunut seksuaalisen häirinnän uhriksi vastaanottamalla pyytämättään seksuaalissävyyisen kuvan verkossa. Tutkimuksen mukaan tämä voi olla hyvin traumatisoiva ja epämiellyttävä kokemus. On korkea aika, että puutummme tähän ahdisteluun myös lainsäädännön tasolla.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi tahdon vielä, hallituksen lisäksi, kiittää kansalaisjärjestöjä ja kansalaisaktivisteja, jotka ovat tehneet töitä ja pitäneet esillä, vaatineet muutosta. Tämä on myös teidän ansiotanne. Maailmaa voi muuttaa. Kiitos, että jaksatte. Vain kyllä tarkoittaa kyllä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Hyrkkö, olkaa hyvä.

17.34 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Oikeus päättää omasta kehostaan ja siitä, kuka, miten ja milloin siihen koskee, on perustavanlaatuinen ihmisoikeus, jota lainsäädännön on suojeltava. Tämän pitäisi olla itsestään selvää. Seksi on seksiä vain, kun siihen on kaikkien osapuolten suostumus.

Nyt käsittelyssä olevan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Monia nykyisin puutteita korjataan. Rikoslain raiskausmääritelmä muutetaan suostumuksen puutteeseen perustuvaksi. Rikosvastuun toteutumista ja uhrin asemaa parannetaan. Sanallinen ahdistelu ja toisten seksuaalisten kuvien luvaton levittäminen kielletään. Erityisesti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia kovennetaan ja lasten suojaa vankistetaan tuntuvasti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Arvoisa puhemies! Uudistus pitää sisällään merkittävän ajattelutavan muutoksen. Jatkossa seksi ilman suostumusta tunnistetaan rikoslaissa raiskaukseksi. Ei tarkoittaa aina ei, ja vain kyllä tarkoittaa kyllä. Enää ei siis arvioida, onko uhri vastustanut tekoa riittävästi, tai ovatko väkivallan merkit hänen kehossaan riittävän vakavia. Ei, nyt katseen kohteena on se, onko tekijä antanut toiselle ihmiselle aidon mahdollisuuden muodostaa ja ilmaista vapaaehtoisuutensa. Jos tätä vapaaehtoisuutta jollakin tavalla rikotaan tai rajoitetaan, ei ole enää kyse toista kunnioittavasta, suostumuksellisesta seksistä.

Uudistuksen myötä Suostumus2018-kansalaisaloitteen tavoitteet toteutuvat. Kansalaisaloitekampanjan tuki oli äärimmäisen tärkeää, kun neuvottelimme tämän uudistuksen mukaan hallitusohjelmaan. Kiitos tästä kuuluu myös jokaiselle, joka on viimeisen vuosikymmenen aikana puhunut kokemastaan häirinnästä ja väkivallasta ja vaatinut muutosta. Haluan kiittää myöskin todella suuresti ministeri Henrikssonia, joka on ottanut tämän asian omakseen ja tehnyt väsymätöntä työtä tämän historiallisen uudistuksen toteuttamiseksi.

Arvoisa puhemies! Rikosvastuun toteutumisen ja uhrien aseman vahvistaminen on yksi tämän uudistuksen tärkeistä tavoitteista. On olennaista, että toisen koskemattomuuden loukkaamisella on todella seurauksia. Tällä hetkellä aivan liian moni teko jää kokonaan syyttämättä, koska tuomitsemisen kynnyks on niin korkea, ja vielä sitäkin useampi raiskauksen uhri jättää yhä rikosilmoituksen kokonaan tekemättä, koska he tietävät tämän. Juuri näille ihmisille tämä uudistus antaa ihan keskeisen viestin: sinun kokemuksesi on todellinen, ja se otetaan vakavasti.

Arvoisa puhemies! Lainsäädännöllä on kahdenlaista merkitystä. Se määrittää tietenkin oikean ja väärän rajoja ja etenkin rikoslain tapauksessa toimii poliisin ja tuomioistuinten ohjenuorana. Toisaalta lainsäädännöllä on vaikutusta myös asenteisiin, siihen, mikä koetaan oikeaksi ja mikä vääräksi, ja mikä on hyväksyttävää. Molemmista syistä on tärkeää, että lainsäädäntö kunnioittaa kirkkaasti jokaisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Kouluterveyskyselyiden perusteella tiedämme, että hälyttävän moni tyttö kokee häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua ja jopa seksuaalista väkivaltaa. Poikien kohdalla luvut ovat pienempiä, mutta jokainen häirintätapaus on tietenkin liikaa. Erityisesti tyttöjen koskemattomuuteen liittyen yhteiskunnallisissa asenteissa on yhä aivan valtavasti korjattavaa. Erilaiset sosiaalisen median ilmiöt, näkyvimpänä ja laajimpana viime vuosien me too -liike, ovat tehneet vihdoinkin näkyväksi sen, minkä suuri osa naisista on koko elämänsä ajan tiennyt todeksi. Seksuaalinen häirintä ja seksuaalinen väkivalta ovat vastenmielistä vallan väärinkäyttöä mutta valitettavan arkipäiväistä. Tarvitaan siis kulttuurin muutosta, ja se tarvitsee tuekseen muutoksia myös lainsäädäntöön. Eduskuntakäsittelyssä käymme varmasti tarkasti läpi, että laki todella antaa vahvan suojan jokaisen ihmisen koskemattomudelle.

Arvoisa puhemies! Samaan aikaan on aivan olennaista, mitä tapahtuu tämän lakimuutoksen jälkeen. Ei voi nimittäin olla niin, että ihminen törmää suostumuksen käsitteeseen vasta, kun on jo tutkinnan kohteena tai syytetyn penkissä. Lain ja kulttuurin muutos tulee toimeenpanna paitsi poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten toiminnassa, myös esimerkiksi seksuaalikasvatuksessa, kouluterveydenhuollossa ja muiden nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten toiminnassa — unohtamatta sitä, että tämä lakimuutos totta kai koskee aivan kaiken ikäisiä.

Vastuuta on todella jokaisella: miten puhumme seksuaalisuudesta ja seksistä, millaisia asenteita välitämme ja vahvistamme, ja ennen kaikkea millaisiin tekoihin ja sanoihin puu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

tumme, kun todistamme niitä vierestä. Seksi on ja sen kuuluu olla iloinen asia. Silti siitä puhuminen voi olla vaikeaa. Tämä puhumattomuus voi pahimmillaan hämärtää sallitun ja kielletyn rajaa, ja myös heikentää kunnioitusta omaa ja toisten koskemattomuutta kohtaan. Toivon, että tämän lakimuutoksen myötä kaiken ikäiset ihmiset rohkaistuvat myös puhumaan ja pohtimaan omaa seksuaalisuuttaan ja havahtuvat kunnioittamaan omia ja toisten sa kehoja ja koskemattomuutta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Soinikoski, olkaa hyvä.

17.40 Mirka Soinikoski vihr: Arvoisa puhemies! Eduskunnan käsittelyssä on tänään historiallinen lakiesitys, jossa suostumus seksiin asetetaan seksuaalirikoslainsäädännön keskiöön. Tämä parantaa oleellisesti raiskauksen uhriksi joutuneen asemaa. Aikaisemmin lainsäädäntömme ei tunnistanut seksiä ilman toisen osapuolen suostumusta raiskaukseksi, vaikka kaikille pitäisi olla päivänselvää, että seksi ei voi tapahtua ilman yhteisymmärrystä. Esitys parantaa uhrin oikeusturvaa ja rikosvastuun toteutumista sekä vahvistaa jokaisen oikeutta määrätä vapaasti omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan.

Raiskausmääritelmän muuttaminen suostumusperusteiseksi korjaa yhden Suomen lainsäädännön ilmeisimmistä puutteista, vaikka se ei kaikkia ongelmia korjaakaan. Samalla Suomi liittyy osaksi eurooppalaista oikeuskäytäntöä, sillä suostumusperustaisuus on jo käytössä useissa Länsi-Euroopan valtioissa. Jokaisella on oikeus määrätä itse omista rajoistaan omilla ehdoillaan. Tätä periaatetta tämä lakiesitys tukee.

Arvoisa puhemies! Monet lain ilkkujat ovat kysyneet, tarvitaanko jatkossa kirjallinen suostumus seksiin suostumisesta. Ei tarvita. Jos suostumus käsitteenä on uusi, kannattaa aikuistenkin tutustua esimerkiksi Väestöliiton turvataitoihin ja uimapukusääntöön, jota lapsille opetetaan.

Uusi laki ei muuttaisi todistelun periaatteita, vaan jatkossakin syyttäjän on osoitettava rikoksen tapahtuneen. Oikeusvaltiossa ihmistä pidetään syyttömänä kunnes toisin todistetaan. Lakiesitys kuitenkin muuttaa oleellisesti prosessia, jossa todistelun kohde muuttuu. Oikeusprosessissa huomio kiinnittyy väkivallan tai avuttomuuden sijaan siihen, miten syytetty on suhtautunut toisen tahtoon. Nykylainsäädäntö ei tunnista raiskausta tapahtuneen, jos uhrilla ei ole esittää siitä väkivallan merkkejä kehossaan. Lakiesitys tuo merkittävän asennemuutoksen lainsäädäntöön ja sen toteuttamiseen. Laki on osa hallituksen päätösten jatkumoa, jossa vahvistetaan heikommassa asemassa olevien ihmisten asemaa yhteiskunnassamme. Lakiesityksen seurauksena uhri saa äänensä paremmin kuuluviin oikeusprosessissa.

Arvoisa puhemies! Seksiä ei voi olla ilman suostumusta. Tämän pitäisi olla itsestäänselvyys myös Suomessa, mutta valitettavasti näin ei ole. Haluan kiittää kaikkia, jotka ovat vuosien aikana uskaltaneet puhumaan seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta ja vaatineet muutosta. Viime vuosina tässä työssä etenkin Suostumus2018-kansalaisaloitekampanja toimi tärkeänä kirittäjänä.

Toivon, että tämä lakiesitys lisää avointa keskustelua sekä yhteiskunnassa että suomalaisten yksityiselämässä seksuaalisuudesta ja kehollisista rajoista. Avoimuus vahvistaa luottamusta, vapautta ja yksilön oikeuksia, kun ihmiset ovat tietoisempia omista oikeuksistaan, omasta vastuustaan ja omista rajoistaan. Tämä on yhteiskunnallisesti tervehdyttävä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

askel kohti luonnollisempaa suhtautumista seksiin ja askel kohti vahvempaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Ovaska, olkaa hyvä.

17.43 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että tämä pykälä saa ainakin ensimmäisen kauden edustajat liikkeelle, tai sitten moni ensimmäisen kauden edustaja istuu juuri lakivaliokunnassa, kun katsoo tätä istuntosalia. Mutta tätä lakia on odotettu, ja tämä on erittäin tervetullut. Kiitos siitä ministerille.

Ajattelin myös muutaman sanan sanoa juuri suostumuksesta — juuri tästä, että seksi ilman suostumusta on voimassa olevassakin laissa rikos, eli miksi se sitten nimenomaisesti pitää olla tässä uudessa laissa tällä tavalla. Tämä suostumushan on saanut paljon palstatilaa, ja siitä on jopa vitsailtu lehtien pilapiirroksissa ja mietitty, että mitä tämä sitten oikeasti tarkoittaa.

Mutta sain tällaisen tapausesimerkin eräältä tuttavaltani: Juhlissa tavanneet, ennalta toisilleen tuntemattomat nainen ja mies päätyivät samaan hotellihuoneeseen juomaan alkoholia. Mies kaatoi naisen sänkyyn, kun naisella oli vielä viinilasi kädessä. Mies riisui naisen ja aloitti yhdynnän. Mitään ei puhuttu. Nainen oli sekä humalassa että lamaanutunut. Nainen ei vastustellut, joskaan ei myöskään osallistunut — lähinnä antoi asioiden tapahtua, kun ei muutakaan voinut. Lopulta hän sai kerättyä voimansa ja sopivalla hetkellä työsi miehen jaloillaan ja käsillään pois ja huusi ”lopeta”. Mies lopetti. Miestä ei tuomittu. Miksei? Väkivaltaa ei käytetty, väkivallan uhkaa ei ollut, uhri ei ollut humalan takia tiedoton, uhri ei ollut riittävän lamaanutunut, koska oli lopulta saanut työnnettyä miehen pois ja tekijä lopetti teon siihen.

Tämä viesti, joka juristilta tuli, kertoo juuri siitä, miksi suostumus on mainittava laissa. Raiskaus on raiskaus, vaikka väkivaltaa ei käytetä tai vaikka uhri lopulta saisi sisua ja voimaa vastustaa tekijää. Tämä ei saa olla tulkintakysymys. Muun muassa siksi tämä uusi laki on tärkeä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Aittakumpu, olkaa hyvä.

17.45 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä tosiaan ehdotetaan muutettavaksi muun muassa rikoslain seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä. Tässä hyvässä keskustelussa on nostettu esille tämän esityksen vahvuuksia. Haluan erityisesti kiittää hallitusta siitä, että tämä esitys ankaroittaa merkittävästi lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia. Lähtökohtana on, että lapsi ei voi pätevästi suostua seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa. Jatkossa sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa olisi lähtökohtaisesti sellaisenaan rangaistavaa lapsenraiskauksena. Tällaiset teot muuttuvat pääsääntöisesti hyväksikäyttörikoksista lapsenraiskauksiksi, ja vähimmäisrangaistus nousee yhdestä kahteen vuoteen vankeutta. Tämä tarkoittaa sitä, että rikoksesta tuomittaisiin käytännössä lähes aina ehdotonta vankeutta.

Arvoisa puhemies! Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö piiloutuu ilmiönä herkästi yhteiskunnassa ja yhteisöissä. Siksi siitä on puhuttava ja se on toimintana selkeästi tuomittava. Tarvitaan myös riittävän ankarat rangaistukset. Verkkoaikana on yleistynyt grooming

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

eli verkossa tapahtuva tai siellä valmisteltava seksuaalinen hyväksikäyttö. On tärkeää suojella lapsia myös verkossa tapahtuvalta hyväksikäytöltä.

Pelkät rangaistuksen kovennukset tai aiheesta puhuminen eivät tietystikään riitä, vaan tarvitaan myös tarpeeksi työvoimaa poliisille ja oikeuslaitokselle. Viime aikoinakin on uutisoitu siitä, että valitettavasti erityisesti seksuaalirikosten tutkinta-ajat ovat venyneet, koska poliisilla ei ole ollut resursseja tai sitten näiden resurssien kohdentamisessa on ollut parannettavaa. On äärimmäisen tärkeää, että uhri saa sujuvasti ja mahdollisimman nopeasti sen oikeuden, jonka maamme lait hänelle antavat. Siksi poliisin ja oikeuslaitoksen riittävä rahoitus on turvattava ja on huolehdittava myös siitä, että resurssit kohdennetaan järkevästi.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Vielä ehditään yksi puheenvuoro tällä erää tähän kohtaan. — Edustaja Werning.

17.47 Paula Werning sd: Puhemies! Oikeusministeriö asetti keväällä 2019 työryhmän valmistelemaan 20 vuotta vanhan rikoslain 20 luvun kokonaisuudistusta. Nykyinen laki on osittain vanhentunut sekä osittain osoittautunut puutteelliseksi. Tällä uudistuksella parannetaan uhrin asemaa. Jatkossa keskiössä ei ole tarkastelu siitä, onko uhrilla ollut mahdollisuutta sanoa ei ja onko hänet pakotettu väkivalloin. Tarkoituksena on muun muassa entisestään vahvistaa suostumuksen asemaa raiskauksen tunnistuksessa. Raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkiksi on tarkoitus tulla sukupuoliyhteydessä oleminen sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Jatkossa siis vain kyllä tarkoittaa kyllä ja ei on ei. Tämä parantaa ehdottomasti myös lapsen, vammaisen ja vanhuksen asemaa uhrina.

Lakiuudistuksen myötä seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavat seksuaaliset teot — muutkin kun sukupuoliyhteys, joihin toinen osapuoli ei osallistu vapaaehtoisesti, kuten voimakas seksuaalinen kosketteleminen, seksuaalisen kuvan tai tallenteen levittäminen — tulisivat rangaistaviksi seksuaalirikoslainsäädännön alla.

On välttämätöntä, että lapsen asemaa ja oikeusturvaa vahvistetaan. Periaatteena on, että alle 16-vuotias lapsi ei voi antaa suostumusta seksuaaliseen toimintaan aikuisen kanssa. Lakiin ehdotetaan uutta nuoren lapsen ehdotonta ikärajaa. Alle 12-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvan törkeät teot tuomittaisiin aina ankarasti lapsenraiskauksena.

Minimirangaistusta tullaan myös nostamaan kahteen vuoteen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ehdolliset tuomiot jäävät kyseisissä rikoksissa pois ja vankeus on käytännössä aina ehdotonta.

Arvoisa puhemies! Ensiavussa sairaanhoitajana työskennellessäni olen liian usein hoitanut raiskauksen uhria. Olen kuullut uhrin tuntemuksia häpeästä, loukatuksi tulemisesta ja kommentin: ”Olin niin peloissani, etten saanut sanaa suustani.” Erityisen vaikea potilaan kohtaaminen minulle äitinä on ollut esimerkiksi sellainen tilanne, jossa jouduin valokuvaamaan tutkimushuoneessa pikkuhoususillaan seisovaa surullista pientä lasta ja hänen sisäreisissään olevia mustelmia. Näistä tosin minulle ja lasta hoitavalle lääkärille selitettiin lapsen vilkkaudesta ja kavereiden kanssa remuamisesta johtuvilla ruhjeilla ihosta. Aikuisen tehtävä on lapsen suojeleminen, ei lapsen rikkomisen.

Puhemies! Tämä lakiuudistus on erittäin tervetullut, ja pidän tätä erittäin kannatettavana.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Vielä ministeri Henriksson, joi-takin minuutteja. [Anna-Maja Henriksson: Montako minuuttia?] — 4 minuuttia.

17.50 Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson: Arvoisa puhemies, hyvät edustajat! Kiitoksia tästä tuesta, minkä olette osoittaneet tälle tärkeälle lakikokonaisuudelle. Tämä on suuri muutos suomalaisessa yhteiskunnassa, ja se on muutos, mitä me tarvitsemme, se on muutos, jonka puolesta moni on tehnyt työtä pitkään, ja se on muutos, joka toivottavasti johtaa myös siihen, että ihmisten ajattelu muuttuu. Kenelläkään ei ole oikeutta toisen ke-hoon. Aina pitää olla suostumus.

Tässä muutamia edustajat nostivat eräitä kysymyksiä, joihinkin haluan vielä vastata:

Muun muassa edustaja Keto-Huovinen lähti siitä, miksi ei edelleen koroteta raiskausri-kosten rangaistusasteikkoa: Tässähan tulee nyt tapahtumaan se, että sellaiset rikokset, jois-ta aikaisemmin tuomittiin seksuaalisesta hyväksikäytöstä, siirtyvät sen raiskauksen alle, elikkä sellaiset teot tullaan tulevaisuudessa rankaisemaan paljon, paljon kovemmin kuin tähän mennessä. Yleisesti myös voidaan sanoa, että keskeisten seksuaalirikosten rangais-tukset nyt kovenisivat tässä uudistuksessa ja useiden rikosten rangaistusasteikkoja korotet-taisiin, elikkä tässä mennään kohti kovempia rangaistuksia. Ja niin kuin tässä on tullut esil-le, esimerkiksi lasten osalta alle 16-vuotiaan kanssa sukupuoliyhteydessä oleminen on ran-gaistava teko, se on lapsenraiskaus, ja siitä tuomitaan vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Tässä edustaja Keto-Huovinen vertasi myös Ruotsiin ja Norjaan: On aina vaikeata ver-rata suoraan, mutta haluan tuoda senkin nyt tässä esille, että Ruotsissa on esimerkiksi rais-kauksen lievä tekemuoto, josta vähimmäisrangaistus on 14 vuorokautta vankeutta. Suo-messa ei ole sellaista tämän uudistuksen jälkeen, ja myös seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan vähintään neljä kuukautta vankeutta. Elikkä näin ollen Suomen rangaistusastei-kot tässäkin suhteessa ovat kovempia. Norjassa taas raiskauslainsäädäntö ei ole yhtä katta-va kuin Suomen, ja sen takia sitä ei voi suoranaisesti verrata.

Nyt tämän uudistuksen myötä meillä rangaistukset tulevat koventumaan. Senkin takia me tarvitaan lisää resursseja niin poliisille, niin syyttäjälaitokselle, niin tuomioistuimille kuin myös vankeinhoidolle, koska tämä tulee myös maksamaan, koska valitettavasti ole-tettavaa on, että vankiluku kasvaa, ja se kasvaa juuri sen takia, että sellaisista teoista, joista aikaisemmin on rangaistu lievemmin, tulee nyt kovempia rangaistuksia.

Toivottavasti päästään myös siihen, että nyt ajattelutapa lähtisi siitä, että jos joku sanoo, että haluatko kahvia, ja sanot, että en halua, niin sitten ei väkisin työnnetä sitä kahvia sen ihmisen suuhun. Sen ajattelutavan pitää muuttua myös näissä: jos joku sanoo, että en halua seksiä kanssasi, tai jos näyttää toisella tavalla, että en halua, niin pitää sen viestin mennä perille. Kenelläkään ei ole oikeutta toisen kehoon. Suostumusperusteinen raiskauspykälä on tässä nyt se käännekohta suomalaisessa rikosajattelussa ja kriminaalipolitiikassa, [Pu-hemies koputtaa] ja tästä olen erittäin tyytyväinen, ja haluan kiittää kaikkia siitä suuresta tuesta. Tässä tarvitaan nyt meidän jokaisen työtä sen eteen, että me saamme myös ajattelu-tavan muuttumaan koko yhteiskunnassa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. Keskustelu ja asian käsittely kes-keytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä täysistunnossa päiväjärjestyksen muiden asia-kohtien tultua käsitellyiksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Asian käsittely keskeytettiin kello 17.55.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 20.06.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 7 käsittelyä. — Edustaja Virta, olkaa hyvä.

20.07 Sofia Virta vihr: Arvoisa puhemies! Seksuaalirikokset ovat vaikea aihe. Ne ovat aihe, josta tekisi mieli vaieta, koska oikeiden sanojen löytäminen tuntuu vaikealta, mutta juuri sen vuoksi niistä pitää puhua. Me emme voi yhteiskuntana sulkea silmiämme, ja juuri sen vuoksi on äärettömän tärkeää, että vihdoinkin seksuaalirikoslainsäädäntö uudistuu.

En koskaan unohda työvuoroa, jossa iltasadun aikana lapsi kertoo minulle, mitä hänelle on tehty, miten hän lapsen sanoin kuvailee seksuaalisen väkivallan, tai kuinka asiakas kertoo terapiavastaanotolla ensimmäisen kerran vuosia jatkuneesta seksuaalisesta väkivallasta, jonka uhrina hän on ollut mutta ei ole uskaltanut asiasta puhua — ei ole luottanut, että saisi apua tai oikeutta.

Kenenkään ei tulisi koskaan joutua minkäänlaisen seksuaalirikoksen kohteeksi. Meidän tulisi yhteiskuntana, päättäjinä, tehdä kaikkemme estääksemme näitä järkyttäviä ja haa-voittavia rikoksia, mutta niin kauan kuin emme tässä sataprosenttisesti onnistu, on meidän varmistettava, että jokainen rikoksen uhriksi joutunut saa riittävän tuen ja oikeuden. Tekijöiden on jouduttava vastuuseen teoistaan, ja rangaistusten on oltava riittävän kovia, sillä raiskaus tai mikään seksuaalirikos ei ole koskaan uhrin vika — ei, vaikka tekijä kuinka siirtäisi syyllisyyttä uhriin — ja tämän myös lainsäädäntömme tulee vahvasti osoittaa. Toisen rajoja ja koskemattomuutta ei ole oikeutta rikkoa. Jos niin tekee, syyllistyy rikokseen. Jokaisella tulee olla oikeus päättää omasta kehostaan ilman minkäänlaista painostusta tai väkivaltaa.

Laki uudistetaan nyt suostumusperustaiseksi — vihdoinkin. Tämä on merkittävä muutos, sillä nykyisessä laissa raiskauksen määritelmä asettaa teon tunnusmerkistössä ensisijaiseksi väkivallan ja sillä uhkailun, mikä on ongelmallista monestakin syystä. Nykylain valossa ei uhrin oikeusturva toteudu riittävällä tasolla, sillä monet tilanteet, joissa seksuaaliväkivaltaa on tapahtunut, jäävät tunnusmerkistön ulkopuolelle. Tämä on johtanut esimerkiksi siihen, että suuri osa rikoksista ei koskaan tule poliisin tai syyttäjän tietoon, koska väkivallan vaatimukseen perustunut lainsäädäntö ei ole suojannut uhreja riittävästi. Esimerkiksi lähisuhteissa tapahtuva seksuaaliväkivalta jää usein piilorikollisuudeksi ja järkyttävän teon kohteeksi joutuneet näin vaille oikeutta, eivätkä tekijät joudu vastuuseen.

On täysin käsittämätöntä, että nykyisissä ei myöskään kysytä, suostuiko uhri, vaan kysytään, vastustiko hän tarpeeksi. Asetelma on jo lähtökohtaisesti kestävä, sillä se vastuuttaa uhria sen sijaan, että huomio kohdistuisi tekijään ja tämän toiminta tuomittaisiin — ihan kuin uhrin kokemus seksuaaliväkivallasta olisi validi ja teko tuomittava vain siinä tapauksessa, että uhri on onnistunut vastustamaan tekijää tarpeeksi ponnekkaasti. Tämä on epäreilua, epäoikeudenmukaista ja väärin, sillä seksi ilman suostumusta on aina raiskaus, kuten olemme tänään tässä salissa moneen kertaan jo kuulleet. Onneksi tämä tunnustetaan nyt myös tämän uudistuksen myötä laissa. Sen lisäksi, että uhrin oikeusturva ja rikosvas-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

tuun toteutuminen paranevat lakiuudistuksen myötä, myös oikeus määrätä omasta kehosta ja seksuaalisuudesta vahvistuu.

Tämä lakiuudistus on merkittävä myös lasten oikeuksien kannalta. Puolustuskyvyttömät lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, ja ne seuraukset, joita lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset aiheuttavat, ovat kauaskantoisia. On ainut oikea suunta ankaroittaa merkittävästi lapsiin kohdistuvien rikosten rangaistuksia. On ainut oikea suunta ylipäättään jatkossa varmistaa, että seksuaalirikoksista, kuten muistakin terveyteen tai henkeen kohdistuvista rikoksista, täytyy rangaista riittävästi ja oikeasuhtaisesti. Tällä hetkellä näin ei vielä valitettavasti ole.

Arvoisa puhemies! Tämän tärkeän lakiuudistuksen äärellä on kuitenkin kuultu myös lukuisia kommentteja, jotka nimenomaan itse asiassa osoittavat, miten tärkeää on tätä lakia muuttaa. On turhauttavaa kuunnella disinformaatiota siitä, että suostumus tulisi jatkossa ilmaista aina lomakkeella tai että lakimuutoksen myötä syytteen nostaminen valheellisin perustein yleistyisi merkittävästi. Kuten hallitus on selväsanaisesti tuonut esiin, tästä ei ole kyse. Uusi laki ei muuttaisi todistelun periaatteita, vaan syyttäjän on edelleen kyettävä osoittamaan rikoksen tapahtuneen. Ihmistä pidetään syyttömänä, kunnes toisin todistetaan. Sen sijaan todistelun kohde muuttuu. Kohteena olisikin se, miten syytetty on suhtautunut toisen tahtoon, ei väkivallan käyttö tai uhrin niin sanottu avuton tila. Tämä tuo merkittävän asennemuutoksen myös koko oikeusprosessiin.

Turhauttavia ovat olleet myös puheet siitä, että tämä uudistus olisi jollakin tapaa vähäpätöinen. Päinvastoin kyseessä on historiallisen suuri muutos, ja kiitos siitä kuuluu jokaiselle asialle edistäneelle, niin kansalaisaloitteen allekirjoittaneelle kuin ministeriössä asiaa edistäneelle. On totta, että raiskauskulttuurin poistaminen vaatii kokonaisvaltaista kulttuurimme muutosta. Se edellyttää tämän lakimuutoksen lisäksi montaa muuta asiaa, kuten parempaa seksuaalikasvatusta, viranomaisten koulutusta, median ryhtiliikettä, sukupuolisen-sitiivistä otetta kasvatukseen sekä monia muita asioita, kuten myös riittäviä kuntoutusmuotoja seksuaalirikosten tekijöille, jotta järkyttävien tekojen kierre saadaan katkaistua ja lisää uhreja ei muodostu. Uskon kuitenkin vahvasti, että tämä laki itsessään edistää oikeansuuntaista asennemuutosta, sillä se lähettää nyt täältä eduskunnasta vahvan signaalin siitä, että jokainen päättää itse oman kehonsa rajoista, ja että vain kyllä tarkoittaa kyllä.

Valiokuntatyössä on kuitenkin vielä paljon varmistettavaa. On pidettävä huolta siitä, että suostumuksen määrittely säännösten ja lain soveltamisessa on tarpeeksi tarkkaa, jotta mahdollisia aukkoja ei pääsisi syntymään. Samalla on pidettävä huolta siitä, että rangaistukset todella vastaavat teon vakavuutta. Terapeuttina olen nähnyt, miten esimerkiksi seksuaalirikosten uhrin työstävät traumaansa vielä vuosien jälkeen tapahtuneesta, ja miten kokonaisvaltaisesti itsemääräämisoikeuden ja kehollisen koskemattomuuden laiminlyönti rikkoo ihmisen. Tämä kaikki on tärkeää ottaa huomioon lainsäädännössä ja rangaistusasteikossa.

Arvoisa puhemies! Haluan loppuun vielä painottaa, että kaiken kaikkiaan tämä lakiuudistus on ehdottoman tärkeä ja ehdottoman tarpeellinen. Se päivittää nyt Suomen lainsäädännön vastaamaan kansainvälistä oikeutta ja pohjoismaisempaa linjaa. Haluan kiittää hallitusta tästä ihmisten ja naisten oikeuksia parantavasta uudistuksesta, sillä kysymykset tasa-arvosta ja naisten oikeuksista eivät ole marginaalisia tai vähäpätöisiä — ei, vaikka ne halutaan sellaiseen lokeroon ajoittain työntää. Nämä kysymykset ovat nimenomaan sitä politiikan kovaa ydintä. Tämä hallitus on viimeisten vuosien aikana edistänyt ihmismyönteistä politiikkaa ja lasten oikeuksia. Toivon, että tämä suunta jatkuu myös tästä eteenpäin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kivisaari, olkaa hyvä.

20.14 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Uudistuksen tavoite on kunniakas: siis vahvistaa jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa ja samalla yhdenmukaistaa ja selkiyttää seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä. Isossa kuvassa on tärkeää, että teemme lainsäädäntöä, jossa parannamme rikoksen uhrin asemaa. Parhaimmillaan myös lainsäädäntö toimii ennaltaehkäisevästi ja niin toivottavasti tässäkin tapauksessa, koska jälkijättöinen rangaistus ei poista niitä syviä haavoja, joita rikoksen uhri joutuu kokemaan. Se, että säädämme lakia, joka puuttuu tekoihin, ei itsessään sulata pois uhrin kipua. Silti terve yhteiskunta viestii myös lainsäädännöllä, että barbaarisilla teoilla on raskaat seuraukset. Lakiesitys laajentaa raiskauksena rangaistavien tekojen alaa nykyisestä — tämä parantaa rikosvastuun toteutumista ja uhrin asemaa. Se, miettiikö rikosentekijä sitä tekojen hetkellä, on kokonaan toinen asia — toivon tietenkin. Seksuaalirikokset loukkaavat intiimeintä osaa ihmisen koskemattomuudesta ja aiheuttavat sekä fyysistä että henkistä kärsimystä rikoksen uhreille, monille loppuelämäksi.

Puhemies! Tämän esityksen tavoitteena on siis varmistaa, että raiskauksen määrittelyssä keskeisintä on teon kohteen oma tahto eikä vain se, miten tekijä on menetellyt. Oleellinen sana on siis suostumus — suostumusperusteisuus. Suostumuksen kirjaaminen lakiin on myös periaatteellinen kannanotto sen puolesta, että seksuaalisen kanssakäymisen tulee aina perustua suostumukseen, omaan tahtoon. Raiskaus määritellään sukupuoliyhteydessä olemiseksi sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Vapaaehtoinen ei ole myöskään se, joka on pakotettu tai ei olosuhteiden vuoksi ole voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, jos henkilöön on kohdistettu väkivaltaa, hän on pelkotilassa tai hänellä ei valta-aseman väärinkäytön vuoksi ole aitoa valinnanmahdollisuutta. Lakiehdotus ei aseta rajoja aikuisten väliselle seksuaaliselle kanssakäymiselle — ei tietenkään, ei pidäkään — jos se ei loukkaa toisen itsemääräämisoikeutta. Oleellista on kahden aikuisen yhteinen tahto.

Tämän esityksen keskeinen sanoma on myös se, että suojaamme lapsia, jotka ovat aina haavoittuvassa asemassa. Lapsiin kohdistuvat rikokset ovat erityisen vahingollisia ja vastenmielisiä. Jokainen tervepäinen ymmärtää tämän. Kirkas lähtökohta on, että lapsi ei voi pätevästi suostua seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa. Sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa olisi lähtökohtaisesti sellaisenaan rangaistava lapsenraiskauksena. Tällaiset teot muuttuvat pääsääntöisesti hyväksikäyttörikoksista lapsenraiskaukseksi. Vähimmäisrangaistus nousee yhdestä vuodesta kahteen vuoteen vankeutta, jolloin rikoksesta tuomittaisiin käytännössä lähes aina ehdotonta vankeutta.

Ihmisten välisen seksuaalisen kanssakäymisen on perustuttava vapaaseen tahtoon ja itsemääräämisoikeuteen. Seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot ovat aina äärimmäisen vakavia ja tuomittavia. Raiskauksia ja seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön tulee lähteä siitä, että jokainen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaaminen saadaan rangaistuksi.

Puhemies! Uskon todella, että tämä lakiehdotus on hyvän puolella. Ihmisten välisen läheisyyden kuuluu olla kaunista — ei rumaa, ei pakotettua.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkyne, Matias, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

20.19 Matias Mäkynen sd: Arvoisa puhemies! Raiskaus, seksuaalinen ahdistelu ja muut seksuaalirikokset ovat aina julmia, raukkamaisia rikoksia. Niihin liittyy vallankäyttöä, ja kysymys on myös sukupuolittuneesta väkivallasta. Nyt meillä on käsittelyssämme seksuaalirikoslainsäädännön historiallinen uudistus, jonka tärkeimpänä ytimenä on suostumusperusteinen raiskausmääritelmä ja ihmisten itsemääräämisoikeuden vahvistaminen.

Usein korostetaan, että ei tarkoittaa ei, mutta jatkossa linja on tiukempi: vain kyllä tarkoittaa kyllä. Vapaaehtoisuus ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ovat tärkeitä uudistuksen lähtökohtia. On erittäin hyvä kuulla tässä salissa, että se on koko tämän eduskunnan yhteinen lähtökohta ja myös kokoomus on tullut tälle linjalle, eikä suostumusperustaisuus ole enää elämälle vieras, niin kuin se vielä muutama vuosi sitten kuului olevan.

Uudistuksessa seksuaalirikoksina rangaistavien tekojen ala laajenee ja rangaistukset kovenevat. Suostumusperusteisuuden lisäksi vahvistetaan lasten saamaa suojaa: aikaisempi 16-vuotiaiden suojaikäraja säilyy, mutta lisäksi lakiin tulee uusi 12-vuotiaiden suojaikäraja. Lapsi ei voi antaa suostumustaan seksuaaliseen tekoon, mutta toisaalta nuorten välinen normaali, suostumukseen perustuva toiminta on laillista myös jatkossa.

Merkittävä uudistus varsinkin nuorten kannalta ja sosiaalista mediaa käyttävien nuorten kannalta on seksuaalisen ahdistelun laajentaminen. Jatkossa seksuaalisen kuvan esittäminen tai lähettäminen kriminalisoidaan seksuaalisena ahdisteluna, ja se tarkoittaa käytännössä erilaisten häiritsevien kuvien lähettämistä sosiaalisessa mediassa. Laittomaksi tulee myös uudella omalla pykälällään toisesta henkilöstä otettu seksuaalinen kuva tai sen lähettäminen ilman lupaa toiselle ihmiselle. Nämä uudistukset ovat osaltaan päivittämässä lakia 2020-luvulle, vaikka kysymys ei olekaan törkeimmistä ja rumimmista seksuaalirikoksista.

Arvoisa puhemies! Tänä päivänä vain joka viides poliisin tietoon tullut seksuaalirikos johtaa tuomioon. Nyt tapahtuvien uusien kriminalisointien ja seksuaalirikosten alan laajentumisen myötä on todella tärkeää, että poliisin, syyttäjän, tuomioistuimen ja myöskin Rikosseuraamuslaitoksen resurssit riittävät näiden asioiden laadukkaaseen ja riittävän nopeaan käsittelyyn. Julkisuudessa käsitellyt ongelmat poliisitutkinnoissa ovat järkyttäviä, ja tähän on syytä kiinnittää huomiota lain toimeenpanossa ja myös valiokuntakäsittelyn aikana. Resurssien lisäksi tarvitaan aivan varmasti koulutusta mutta myös asennemuutosta.

Julkisessa keskustelussa on noussut esiin myös vaatimus siitä, että lapsiin kohdistuvat rikokset eivät saisi vanhentua lainkaan. On syytä kiinnittää huomiota siihen, että tässä hallituksen esityksessä edelleen pysyy voimassa se, että ihmisen aikuistuessaa lapsuudessa koetut rikokset vanhenevat vasta 10 vuoden päästä eli käytännössä, kun ihminen täyttää 28 vuotta. Tämä on sinänsä tärkeä asia, mutta valiokuntakäsittelyn aikana on syytä pohdita, onko tämä 10 vuoden suoja riittävä vai tulisiko sitä vielä pidentää ja minkälaiset käytännön mahdollisuudet tähän ylipäättään on olemassa.

Arvoisa puhemies! Tämä uudistus on erittäin merkittävä, ja on erittäin tärkeää, että tässä talossa on näin laaja yhteisymmärrys. Viemme uudistusta mahdollisimman nopeasti tästä talosta lävitse. Se saa tietysti laadukkaan valiokuntakäsittelyn lakivaliokunnassa. Uskon, että lakiuudistuksen myötä tapahtuu myös suurempaa asennemuutosta tässä suomalaisessa yhteiskunnassa, ja suostumusperusteisuus todellakin tekee kaikille selväksi sen, että vain kyllä tarkoittaa kyllä. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kinnunen, Jari, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

20.24 **Jari Kinnunen kok:** Arvoisa herra puhemies! En lähde käymään näitä yksityiskoh-
tia läpi. Täällä on käytetty erittäin hyviä puheenvuoroja tämän esityksen sisällöstä.

On todettava, että pääosin esitys vahvistaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta sekä hen-
kilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Tämä oli myöskin tämän uudistuksen tavoite. Se
osin onnistuneesti osoittaa yhteiskunnan pitävän tekoja moitittavina taikka erittäin moitit-
tavina. Totesin, että täällä on käytetty erittäin hyvin ja hyviä puheenvuoroja — asiallisia,
mutta osin asiantuntemattomia.

Menemättä sen tarkemmin yksityiskohtiin totean esimerkiksi näistä rangaistusasteikois-
ta seuraavaa: Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien tekojen osalta täytyy erittäin tarkasti harkita
14, 16 ja 8 pykälän osalta, mikä on oikea rangaistusasteikko. Mainituissa pykälissä sääde-
tään seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä sekä lap-
sen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin. Voiko näistä alin mahdollinen rangais-
tus olla sakko tai neljä kuukautta vankeutta? Se ei ole missään suhteessa sen kanssa, mil-
laista vahinkoa teot uhrille aiheuttavat — sakko tai neljä kuukautta vankeutta. Neljä kuu-
kautta vankeutta ehdollisena, sitä ei pidetä edes rangaistuksena. Se ei ole edes varoitus.
Paatuneille rosvoille se ei ole mitään.

Siitä, kuinka nämä teot vahingoittavat, kerron esimerkin. Ennen 70-luvun puoliväliä
eräs poika varjoisilta kujilta oli menossa tekemään asekauppaa. Hän oli sopinut tapaami-
sen ostajan kanssa ja oli menossa myymään haltuunsa joutunutta käsiasetta. Kävi kuiten-
kin niin, että ostaja teki oharit eikä tullut paikalle. Poika odotteli tätä ostajaa tuntikausia
mutta päätti sitten lähteä silloiseen majapaikkaansa, koska hämärä alkoi jo laskeutua. Hän
oli käyttänyt kaikki rahansa bussimatkaan tänne kauppapaikalle, ja kävelymatkaa olisi ol-
lut se 10 kilometriä. Pojan käveltyä hetken hänen viereensä pysähtyi sitten komea ameri-
kanauto, josta mies tarjosi hänelle kyytiä. No, vaikka äiti ei ollut häntä kieltänyt eikä isä ol-
lut antanut neuvojaan, hän ymmärsi kyllä vaarat, mitä silloin siihenkin aikaan kadulla kul-
keminen tarjosi ja mitkä siellä vaanivat. Mutta hänen edessään oleva kävelymatka, syömät-
tömyys, väsymys sekä hallussa ollut ase johtivat tekemään päätöksen siitä, että hän nousee
tähän auton kyytiin. No, kaikki nyt jo arvaavat, että tässä ei hyvin käynyt. Tämä poika, rei-
lusti alle 15-vuotias, yli 12 kuitenkin, on nykyään ikämies. Hän edelleen miettii sitä, miksi
hän ei käyttänyt sitä asetta, kun se hänellä oli ja hänellä oli kyky myöskin sitä käyttää.

Tällaisia tarinoita on paljon. On siis lähes uhrin väheksymistä, jos rangaistusasteikon
alarajaksi laitetaan neljä kuukautta. Tästä täytyy kyllä valiokunnassa keskustella.

Uhri kantaa aina näiden seksuaalirikosten tekoja mielessänsä niin kauan kuin hän elää
tai kunnes dementia hänet siitä vapauttaa. Tämä sama onneton alaraja koskee 19, 20, 21 ja
22 pykälää. Siellä puhutaan lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämisestä, sen törkeäs-
tä tekemuodosta sekä kuvan hallussapidosta ja lasta seksuaalisesti esittävän esityksen seu-
raamisesta. Eihän sakko näistä voi tulla kysymykseen. On huomattava, että Suomessa vain
alarajan nostaminen toimii tehokkaasti rangaistusten koventamista ohjaavana.

Kun mainitsin, että täällä on puhuttu hyvin asiallisesti mutta osin asiantuntemattomasti,
niin tarkoitan sillä näytön hankkimista. Tämä lakiesitys on äärimmäisen hyvä, mutta se ei
poista sitä ongelmaa, että edelleen tulee säilymään ongelma siitä, kun on vain sana vastaan
sana. Media, täällä poliitikot sekä monet muut kovin usein heittelevät piikikkäitä palloja
poliisin suuntaan, jolla ei ole kykyä tai halua — taikka kykyä ja halua — tutkia seksuaali-
rikoksia. Nyt on vaan niin, että poliisi esitutkintaviranomaisena ei voi asettaa uhrin suuhun
sanoja eikä voi asettaa niitä myöskään syyllisen, epäillyn suuhun. Tämähän tarkoittaa sil-
loin sitä, että poliisi kirjoittaa sen, mitä uhri kertoo ja mitä epäilty kertoo. Jos mitään muuta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

näyttöä ei ole saatavissa, niin kyllä syyttäjä joutuu todella vaikean paikan eteen. Poliisi ei päästä näitä tutkintoja. Poliisi ei voi päättää sellaista tutkintaa, jossa on kysymys näytön harkinnasta. Silloin poliisi kääntyy syyttäjän puoleen ja syyttäjäyhteistyössä sitten mietitään, mitä tälle tehdään. Joskus päädytään siihen, että poliisi tekee rajoittamisesityksen, jonka syyttäjä sitten päättää, tai sitten päädytään siihen, että poliisi toimittaa esitutkintapöytäkirjan syyttäjälle, joka sitten joutuu pähkäilemään sitä sana vastaan sana -tilannetta.

Suostumusperusteisuus on ihan oikein, ja ilman muuta kannatan sitä. Mutta huomattavaa: se ei poista tätä näytön hankkimisen ongelmaa. Ei sillä ole mitään tekemistä poliisin kouluttamisen kanssa. [Puhemies koputtaa] Poliisi tutkii jokaisen rikoksen.

Monta muutakin lakia tässä muutettiin, mutta kaksi asiaa jäi muuttamatta: kansalaisuuslaki ja ulkomaalaislain 9 luvun maasta poistamisen pykälät. Nyt olisi ollut paikka lisätä sinne maastapoistamispykäliin nämä seksuaalirikokset. Tapauksissa, joissa ulkomaalainen on niihin syyllistynyt, sen pitäisi olla ehdoton maasta poistamisen peruste. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Biaudet poissa, edustaja Kaleva poissa. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

20.31 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Tätä päivää me tasa-arvon puolesta vuosia ja vuosia kamppailleet olemme odottaneet pitkään. Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus on ollut suomalaisten naisjärjestöjen keskeisiä tavoitteita jo hyvin pitkään. On syytä tässä yhteydessä myös kiittää Suostumus-kansalaisaloitetta, joka muutti merkittävällä tavalla suomalaisen julkisen keskustelun huomiota kohti suostumusperustaista raiskauslainsäädäntöä. Niin kuin monet ovat täällä jo tuoneet esille, uhrin itsemääräämisoikeuden ja ihmisoikeuksien näkökulmasta tämä perusteellinen lakiuudistus on todella tervetullut, ja on hienoa, että sen työstämiselle on annettu runsaasti aikaa ja asiantuntijuutta.

Arvoisa puhemies! Joitakin puutteita hallituksen esityksessä kuitenkin vielä on, ja nyt on erityisen tärkeää, että niihin kiinnitetään valiokuntatyössä vakavaa huomiota. Nostan esille sellaiset seikat, joita tässä salissa ei vielä tänään ole nostettu esille.

Ensimmäinen koskee valta-aseman ongelmallisuutta seksuaalisessa hyväksikäytössä suhteessa raiskaukseen: Ehdotuksessa erityisen valta-aseman vakava väärinkäyttö on kriminalisoitu raiskauksena, mutta muut valta-asemaan liittyvät väärinkäytön tilanteet tulisivat rangaistavaksi lievemmin, seksuaalisena hyväksikäyttönä. Tämä loisi ongelmallisen arvoasteikon eri tekotapojen välille ja hämärtäisi vapaaehtoisuuden käsitettä. Istanbulin sopimuksen mukaan suostumus on annettava vapaaehtoisesti vapaasta tahdostaan, mitä arvioidaan kulloistenkin olosuhteiden mukaan. Valta-aseman väärinkäyttö muodostaa aina olosuhteet, joissa henkilöllä ei ole aitoa valinnan mahdollisuutta. On hyvä huomata, että Suomi on jo saanut huomautuksia kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä valta-aseman hyväksikäyttöön liittyvien tilanteiden kriminalisoinnista raiskausta matalammalla rangaistusasteikolla. Valiokunnan on syytä huomioida, että esitystä tulisi korjata siten, että kaikki seksuaalisen hyväksikäytön mukaiset teot sisällytetään sukupuoliyhteyden osalta raiskauksen ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisen kajoamisen soveltamisalaan.

Toinen seikka, joka kaipaa valiokunnan huomiota, on se, että törkeiden tekomuotojen määritelmässä olisi tärkeää järjestelmällisesti huomioida Istanbulin sopimuksen 46 artiklan mukaiset raskauttavat seikat. Erityisesti lähisuhdeväkivalta ja sen tyypillinen toistuvuus ja rikoksen kohdistaminen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön puuttuvat nyt törkeiden tekomuotojen määritelmistä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin tuoda esille, että ei riitä, että meillä on huolella uudistettu ja uhrin itsemääräämisoikeutta kunnioittava lainsäädäntö, jos sitä ei sovelleta huolellisesti oikeuskäytännössä. Viime aikoina paljon huolta on herättänyt se, kuinka harvoin ja äärimmäisen hitaasti lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan tapaukset etenevät rikosprosesseissa. Poliisin kasvavista resursseista huolimatta muun muassa lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan tapaukset tutkitaan huonosti, ja tästä esimerkiksi Helsingin Sanomat on tehnyt arvokasta tutkivaa journalismia. Uhrit joutuvat odottamaan epäietoisuudessa vuosikausia asiansa käsittelyä. Ei voi olla niin, että poliisilla ei ole resursseja selvittää asianmukaisesti näitä henkilökohtaisen ja yhteiskunnallisen turvallisuuden kannalta merkittäviä rikoksia. Myös tämä on mitä suurin sukupuolten tasa-arvoon liittyvä kysymys, joka on saatava kuntoon.

Hallituksen esitys seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksesta parantaa jokaisen oikeutta seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. On hienoa olla eduskunnassa käsittelemässä tätä erittäin merkittävää raiskauslainsäädännön ja koko seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Huttunen, olkaa hyvä.

20.36 Hanna Huttunen kesk: Arvoisa puhemies! Olemme valitettavan usein saaneet lukea uutisia, joissa lapseksi tai nuoreksi tekeytynyt aikuinen on lähettänyt eri somekanavissa seksuaalisia viestejä lapsille. Olemme myös lukeneet tapauksista, joissa vastuullisen aikuisen asemassa oleva urheilu- tai harrastusvalmentaja on käyttänyt asemaansa häikäilemättä hyväksi. Meidän päättäjien tehtävä on omalta osaltamme tehdä kaikkemme, että saamme pitää lapset ja nuoret turvassa ja ennen kaikkea ennaltaehkäistä, ettei pahaa tapahdu.

Hallituksen esitys ankaroiittaa tuntuvasti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia. Lähtökohtana on, että lapsi ei voi koskaan pätevästi suostua seksuaaliseen tekoon aikuisen kanssa. Sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa olisi lähtökohtaisesti sellaisenaan rangaistavaa lapsenraiskauksena, ja tällaiset teot muuttuisivat pääsääntöisesti hyväksikäyttör rikoksista lapsenraiskauksiksi. Myös vähimmäisrangaistus nousee yhdestä kahteen vuoteen vankeutta, jolloin rikoksesta tuomittaisiin käytännössä lähes aina ehdotonta vankeutta.

Myös muita seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä vahvistetaan. Lakiesityksen mukaan seksuaaliseen ahdisteluun voi syyllistyä jatkossa muullakin tavalla kuin toista koskella. Toista esittävän seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen tulee erikseen rangaistavaksi. Näillä ja muilla säännöksillä voidaan puuttua tehokkaammin myös internetissä ja sähköisellä viestinnällä tehtyihin seksuaalisiin loukkauksiin.

Hallitus esittää myös, että raiskauksen määritelmä rikoslaissa muutetaan suostumusperustaiseksi. Raiskaus määritellään sukupuoliyhteydessä olemiseksi sellaisen henkilön kanssa, joka ei suostu siihen vapaaehtoisesti. Henkilön osallistumista sukupuoliyhteyteen ei pidetä vapaaehtoisena, jos hän ei ole sanallisesti, käytöksellään tai muulla tavalla ilmaissut selkeästi vapaaehtoisuuttaan. Vapaaehtoinen ei myöskään ole se, joka on pakotettu tai ei ole olosuhteiden vuoksi voinut muodostaa tai ilmaista tahtoaan. Tällainen tilanne voi olla kyseessä esimerkiksi silloin, jos henkilöön on kohdistettu väkivaltaa, hän on pelkotilassa tai hänellä ei valta-aseman vakavan väärinkäytön vuoksi ole aitoa valinnan mahdollisuutta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Tämän lakiesityksen tavoitteena on vahvistaa jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Samalla mittava uudistus yhdenmukaistaa ja selkeyttää rikoslain seksuaalirikoksia koskevaa sääntelyä. Kyseessä on historiallinen uudistus. Seksuaalirikokset ovat eräitä vakavimmista rikostyypeistä. Ne loukkaavat intiimiä osaa ihmisen koskemattomuudesta ja aiheuttavat sekä fyysistä että henkistä kärsimystä rikoksen uhrille, ja tästäkin olemme tänään kuulleet täällä salissakin monta kosketavaa tarinaa.

Haluan kiittää hallitusta tästä esityksestä, joka lausuntokierroksen jälkeen on vielä entisestään parantunut ja entisestään selkeytynyt. Tulemme lakivaliokunnassa käsittelemään asian huolella, ja olen myös itse yrittänyt täällä herkällä korvalla kuunnella tätä keskustelua ja niitä parannusehdotuksia, mitä täällä on tuotu tähän lakiesitykseen. Esimerkiksi edustaja Kinnunen otti esille asioita, jotka liittyvät näiden rangaistuksen suuruuteen, ja myös nämä asiat on käytävä tarkasti valiokunnassamme läpi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkinen, Jukka pois-
sa. — Edustaja Mäkinen, olkaa hyvä.

20.40 Riitta Mäkinen sd: Arvoisa puhemies! Me käsittelemme tässä salissa useita esityksiä, joilla on hyvinvointia edistävä vaikutus yhteiskunnassamme, mutta on myös päiviä, joita olemme erityisesti odottaneet, ja tämä päivä on sellainen. Olemme saaneet käsiteltäväksi historiallisen esityksen seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksesta. Lämpimät kiitokset tästä hallitukselle, ministeri Henrikssonille ja kaikille niille, jotka ovat asiaa osaltaan olleet edistämässä.

Seksuaalirikoslainsäädäntömme on uudistettu kokonaisuudessaan viimeksi yli 20 vuotta sitten, ja sen vanhentuneet osat sekä suoranaiset puutteet ovat olleet tiedossa pitkään. Tänä saamme viimein keskustella esityksestä, jolla näihin puututaan ja jolla niitä korjataan. Keskeiset muutokset koskevat seksuaalirikosten uhrien ja erityisesti lasten oikeuksien ja aseman turvaamista, mutta esitys muuttaa viimein myös rangaistuskäytäntöjä vastaamaan paremmin yleistä oikeuskäsitystämme.

Seksuaalirikoslain kokonaisuudistus ja törkeimpien seksuaalirikosten, erityisesti lapsiin kohdistuvien, rangaistusten koventaminen ovat harkittuja ja tärkeitä hallitusohjelmakirjauksia. Kuluneella kaudella vallinneista poikkeuksellisista olosuhteista huolimatta hallitus on jälleen saanut yhden uudistuksen eteenpäin.

Viime päivien julkinen keskustelu seksuaalirikoslainsäädännön uudistamisesta on keskittynyt ennen kaikkea suostumuskytymyksen nostamiseen rangaistavuuden perusteeksi. Esitetty muutos on tarpeellinen ja välttämätön, sillä se vahvistaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Tämä muutos parantaa myös uhrin asemaa ja oikeusturvaa. Enää keskiössä ei ole arviointi siitä, onko uhrilla ollut mahdollisuus sanoa ei tai onko häntä väkivallalla pakotettu tai uhattu, vaan se, onko hän ilmaissut suostumuksensa seksuaaliseen kanssakäymiseen tai tekoihin. Tämä on merkittävä parannus ja selkeytys lainsäädäntöön, kun nykyisin raiskauksen keskeisenä tunnusmerkistötekijänä on väkivalta tai sillä uhkaaminen. Mielestäni meidän on tarpeen ravistella yhteiskunnassamme yhä tänäkin päivänä, valitettavasti, vallitsevia asenteita koskien esimerkiksi läheisyyden sisällä tapahtuvaa seksuaalista väkivaltaa ja jopa sen ajoittaista hiljaista hyväksyntää. Nyt esitetty muutos on myös linjassa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Myös muissa seksuaalirikoksissa keskeiseksi tunnusmerkiksi tulee vapaa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

ehtoisuuden puute. Esimerkiksi pakottaminen seksuaaliseen tekoon korvattaisiin seksuaalisella kajoamisella.

Arvoisa puhemies! Suostumusperusteisuuden lisäksi hallituksen esityksessä on myös muita odotettuja ja pitkään vaadittuja muutoksia. Rangaistusasteikko seksuaalirikoksissa kovenee etenkin lasten kohdalla. Tämä on yleisen oikeustajumme mukaista, sillä jo pitkään on keskusteltu kriittisesti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusten liian matalasta tasosta. Tässä uudistuksessa huoli on kuultu ja asiantuntijat ovat uudelleen määritelleet rangaistusasteikkoa. Juuri minimirangaistuksen korottaminen muuttaa rangaistusasteikkoa tehokkaammin. Esityksessä esimerkiksi lapsenraiskauksen minimirangaistus nostetaan kahteen vuoteen, mikä tarkoittaa sitä, että ehdolliset tuomiot jäävät kyseisistä rikoksista pois ja vankeus on käytännössä aina ehdotonta.

Keskeistä on myös ensi sijassa suojella lapsia. Uudessa laissa lapsenraiskauksen tunnusmerkistö täyttyisi nyt pelkästään sillä, että tekijä on sukupuoliyhteydessä 16 vuotta nuorempaan lapseen. Nämä teot muuttuisivat näin pääsääntöisesti hyväksikäyttörikoksista lapsenraiskauksiksi, mikä on oikea ja toivottu muutos.

Tämän lainsäädäntömuutoksen tavoitteiden toteuttaminen edellyttää, että niin meidän oikeuslaitoksemme kuin poliisin riittävät resurssit ovat turvattuja. Tämä tosiasia meidän on hyvä tunnistaa ja tunnustaa, aivan kuten tässä salissa on tänään jo monta kertaa tuotu esille.

Arvoisa puhemies! Minä osaltani kannatan lämpimästi tätä hallituksen esityksen eteenpäin viemistä ja ajallaan sen hyväksymistä ja voimaansaattamista mahdollisimman pian. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Talvitie, olkaa hyvä.

20.46 Mari-Leena Talvitie kok: Arvoisa herra puhemies! Kyseessä on tosiaan hallituksen esitys seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi, ja uudistus on odotettu ja toivottu. Kiitokset, että tämä viime kaudella käynnistetty uudistus on nyt saatettu maalisuoralle. Valmis se ei kuitenkaan ole vielä, koska lakivaliokunnalle on jäänyt niin sanotusti työsarkaa, kuten kollegatkin ovat tässä edellä tuoneet esiin. Olemme vasta maalisuoralla. Mutta kiitos myös kansalaisaloitteen tekijöille ja allekirjoittajille, jotka olette omalta osaltanne olleet nostamassa tätä asiaa esiin.

Tässä esityksessä on tosiaan kokonaan uudestaan kirjoitettu rikoslain 20 luku, joka koskettaa seksuaalirikoksia. Tämä kokonaisuudistuksen tarve tunnistettiin viime kaudella lakivaliokunnassa. Edustaja Tolvanen toimi silloin puheenjohtajana. Itsekin olin jäsenenä, ja kirjelmöimme siitä kokonaisuudistuksen tarpeesta myös oikeusministeriölle.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä ja lukuisia muita asiaan liittyviä nykyisiä lakeja. Keskeinen muutos on raiskausrikosta koskevan säännöksen muuttaminen suostumusperusteiseksi, ja tämä toteutettaisiin säätämällä raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkiksi sukupuoliyhteydessä oleminen sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Vastaavalla tavalla muissa seksuaalirikoksissa keskeistä olisi se, ettei seksuaalisen teon kohde osallistu siihen vapaaehtoisesti. Tämän mukaisesti pakottaminen seksuaaliseen tekoon korvattaisiin säännöksellä seksuaalisesta kajoamisesta. Seksuaalisen ahdistelun rangaistavuus laajenisi myös muihin kuin koskettelutekoihin, eli muun muassa kuva- ja viestimateriaaleihin. Tämäkin on odotettu ja toivottu muutos. Seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen säädettäisiin seksuaalirikoksena rangaistavaksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

16:ta vuotta nuorempiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat säännökset erotettaisiin pääosin aikuisia koskevista säännöksistä. Lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kehityksen suojaa vahvistettaisiin säätämällä uusina rikoksina lapsen raiskaus ja seksuaalinen kajoaminen lapseen. Myös 16 mutta ei 18 vuotta täyttäneitä lapsia suojattaisiin edellä aikuisiin nähden laajemmin erityissäännöksillä. Lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevat rangaistussäännökset siirrettäisiin rikoslain seksuaalirikoksia koskevaan lukuun, ja niihin tehtäisiin sääntelyä ankaroittavia muutoksia. Nämä ovat kaikki toivottuja ja odotettuja ja tarpeellisia lakiesityksiä.

Keskeisistä seksuaalirikoksista säädettäisiin myös törkeät tekemuodot, ja muihin seksuaalirikoksia koskeviin säännöksiin ja muihin lakeihin kuin rikoslakiin tehtäisiin lähinnä tarkentavia ja teknisluonteisia muutoksia.

Rangaistuksiin nämä uudet rikostunnistusmerkistöt merkitsisivät myöskin rangaistusten laajentamista. Mutta kuten tässä edellä edustaja Kinnunen toi esiin ja myöskin edustaja Keto-Huovinen on tuonut edellä esiin, rangaistusten osalta ei lakipaketti ole vielä aivan valmis. Jos joitain asioita aiotaan sakolla tai muutaman kuukauden vankeustuomiolla säätää, niin ovat ne liian alhaisia. Jos — ja toivottavasti kun — tämä sali haluaa, että rangaistuksia korotetaan, on se näissä rikoksissa varminta ja tehokkainta nostamalla alarajaa.

Arvoisa puhemies! Suomi on naisiin ja lapsiin kohdistuvissa väkivaltamäärissä yhä Euroopan kakkossijalla. Tämä mitalisija on sellainen, josta meidän on yhdessä päästävä pois, ja siihen on kirjoitettava selvät tavoitteet. Tarvitsemme toki tätä lakimuutosta laajasti parantamaan naisten ja lapsien asemaa, itsemääräämisoikeutta ja muita siihen liittyviä asioita, mutta tarvitaan myöskin sitten paljon vapaaehtoisten ja erilaisten järjestöjen työtä. Yhtä lailla kuin teemme lakimuutoksia seksuaalirikoksiin, meidän on turvattava Ensi- ja turvakotien liiton ja muun muassa Rikosuhripäivystyksen resurssit.

Sitten, arvoisa puhemies, loppuun vielä tästä termistöstä. Meillä on pitkään ollut rikoslainsäädäntö sen mukainen, että käsitellään asioita sieltä tekijän näkökulmasta, ei sieltä uhrin näkökulmasta. Siihen on toki viime vuosina tullut parannuksia, ja erityisesti itseäni herrätti viime kaudella toimiessani lakivaliokunnassa tämä seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määritelmä. Lapsi ei ymmärrä, minkä takia puhutaan seksuaalisesta hyväksikäytöstä tai lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Se sanoitus on täysin tekijän mukainen.

Seksuaalinen hyväksikäyttö pitäisi korvata sanalla seksuaalinen väärinkäyttö lakitekstissä ja siellä rangaistustekstissä. Meillä on tässä nyt muutettavana 5 § eli seksuaalinen hyväksikäyttö ja 16 § eli lasten seksuaalinen hyväksikäyttö. Ja toivon, että lakivaliokunta arvioi, voisimmeko me tällä vuosikymmenellä lähteä siihen, että me puhuttaisiin seksuaalisesta väärinkäytöstä ja lapsen seksuaalisesta väärinkäytöstä, koska jos lapsi joutuu siihen prosessiin, joka on, ja ne tutkinnot, itse asiassa hyvin pitkäaikaisia tälläkin hetkellä... Meillä on niin, että jos on alle 16-vuotias tekijä, niin se tutkinta yritetään tehdä nopeutetusti puolessa vuodessa, mutta jos uhri on alle 16-vuotias, niin siinä prosessissa saattaa kestää vuosia. Meidän pitäisi sekä tehdä nämä termit niin, että ne ovat neutraaleja tai ne ovat vähintäänkin uhrin puolella, ja jos uhri on alle 16-vuotias, niin olisi myöskin tärkeää tehdä tavallaan tällainen tutkintavastuu-aika, lupaus siitä, että nämä rikokset tutkitaan alle kahdessa vuodessa.

Toivon, arvoisa puhemies, että täällä, kun on lakivaliokunnan jäseniä salissakin, edustaja Kinnunen ja Keto-Huovinen, niin arvioitte vielä, että voisimmeko tämän seksuaalisen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

hyväksikäytön ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön termin vaihtaa seksuaaliseksi väärinkäytöksi ja lasten seksuaaliseksi väärinkäytöksi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Pitko, olkaa hyvä.

20.53 Jenni Pitko vihr: Arvoisa puhemies! Monen yhteiskunnan, mukaan lukien suomalaisenkin, suhtautuminen ihmisen ruumiilliseen koskemattomuuteen ja oikeuteen olla häirinnästä vapaa on ollut monin paikoin vaikeaa ja hidasta. Avioliiton sisäinen raiskaus kriminalisoitiin vasta 97, seksuaalinen ahdistelu lisättiin rikoslakiin vasta 2014. Osana tätä jatkumoa seksuaalirikoslainsäädäntömme on edelleen kaivannut päivitystä suuntaan, jossa todellisuus ja rikosten uhrien kunnioittaminen otetaan huomioon paremmin.

Tänään tämän lain päivityksen osalta ollaan lopulta hyvin yksinkertaisten asioiden äärellä. Seksi ilman suostumusta on raiskaus — tästä on kysymys. Vain suostumuksellinen ja vapaaehtoinen seksuaalinen kanssakäyminen on oikein, ja kaikki muu on väärin. On korkea aika ottaa nämä perusasiat nyt myös seksuaalirikoslainsäädännön lähtökohdiksi. Hallitus on tehnyt sen nyt tavalla, jossa koskemattomuus ja itsemääräämisoikeus turvataan. Kiitos tästä kuuluu paitsi hallitukselle myös lukuisille kansalaisille ja aktiiveille, jotka ovat asiaa eri tavoin vuosien aikana edistäneet. — Monta kiitosta teille.

Nykyisessä laissa vieritetään rikoksen ehkäisyä ja rikoksen määritelmän täyttymistä liiaksi uhrin päälle. Raiskauksen määritelmä nojaa siihen, onko tekoa vastustettu riittävästi tai onko tekijä käyttänyt väkivaltaa. Nämä määritelmät jättävät huomiotta lukuisat muut syyt ja olosuhteet ja ohittavat sen tärkeimmän: suostumuksen. Ongelma on tiedostettu jo pidemmän aikaa, ja tätä moni myös tässä salissa on ajanut.

Arvoisa puhemies! Suostumukseen perustuvaa seksuaalirikoslakia on kuultu vastustettavan sillä, että se muuttaa asioita vaikeaksi tai monimutkaistaa ihmisten välisiä suhteita. Tämä erikoinen ajatusleikki voitaneen ohittaa kommentilla, että jos koskaan kenellekään on epäselvää, onko seksuaalisen toiminnan kohde suostuvainen siihen, on syytä lopettaa välittömästi ja varmistua siitä, että oma toiminta kunnioittaa toisen rajoja.

Olen iloinen huomattessani tässä keskustelussa, että tässä salissa on selkeästi keskustelu jalostunut, sillä tällaisia kommentteja emme ole tänään kuulleet: kukaan ei ole kysellyt, onko jatkossa oltava suostumuspaperi, kun haluaa varmistua suostumuksesta. Olemme selkeästi sitä mieltä, että suostumusperustaisuus on hyvä perusta seksuaaliselle kanssakäymiselle.

Nykyistä raiskausmääritelmää on puolustettu sillä, että epätoivottua lähestymistä ja seksuaalisia tekoja on luontaista vastustaa ja siksi vastustuksen puute olisi merkki, että rikosta ei ole tapahtunut. Tämä on kuitenkin ajatus, joka on tässäkin salissa todettu moneen kertaan vääräksi. Ensinnäkin se asettaa uhrin todella kohtuuttomaan asemaan. Joutuessaan rikoksen kohteeksi uhri ei ole koskaan syyllinen, tekijä on, ja rikoksen uhriksi joutumisen jälkeen on todella vaikeaa, jopa nöyryyttävää, jopa traumaattista joutua arvioinnin kohteeksi siitä, onko toiminut kuten hyvän uhrin pitäisi. Ajatus siitä, että vastustuksen puute olisi merkki jonkinasteisesta suostumuksesta, on väärin ja elämälle vieras. Nimittäin esimerkiksi ihmisen aivojen toiminta voi uhkatilanteessa lamaantua toiminnan sijaan, ja näin moni nainen on kertonut toimineensa tai käyttäytyneensä, kun on tullut raiskatuksi. Tutkimusten mukaan jopa 70 prosenttia uhreista lamaantuu. Ihmisen mieli uhkaa arvioidessaan voi päätyä alitajuntaisesti siihen, että uhan edessä pakeneminen tai taisteleminen on vaarallisempi tai tehottomampi toimintatapa kuin lamaantuminen. Suostumukseen perustuva

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

seksuaalirikoslaki huomioi paremmin uhrin näkökulman ja kiinnittää huomion siihen, mikä on tärkeintä: tekijään ja siihen, toimiiko tekijä toisen henkilökohtaisia rajoja kunnioittaen.

Arvoisa puhemies! Tässä lakiesityksessä on erittäin tärkeää myös se, että lapsia suojellaan entistä paremmin. On oikeudenmukainen lähtökohta, että lapsi ei koskaan voi antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen aikuisen kanssa. Tällä korjataan merkittävä aukko lainsäädännössämme. Tärkeää on myös, että seksuaalisen ahdistelun määritelmää laajennetaan kattamaan myös muita tekotapoja kuin pelkkä koskettaminen. Ahdistelu voi saada monia muotoja, ja etenkin digitaalisessa ajassa myös virtuaalisesti tapahtuvien tekojen rangaistavuus on tärkeä asia lainsäädännön ajanmukaisuuden kannalta.

Arvoisa puhemies! Tämä on hyvä ja äärimmäisen tärkeä lakiesitys, mutta se ei ole täydellinen, ja siksi eduskunnalla on edelleen tärkeä rooli siinä, että lainsäädäntöä vielä tarkennetaan kattamaan mahdollisimman hyvin se tarkoitus, johon tällä lailla pyritään. Uhrien suojelemisen ja mahdollisimman toimivan lainsäädännön nimissä vapaaehtoisuuden ja suostumuksen määritelmän ja tunnusmerkistön on oltava sellaisia, että ne suojaavat mahdollisimman tarkasti jokaisen koskemattomuuden ja oman päätäntävällän. Tekijän mahdollisuus kohdistaa uhriin vallankäyttöä, joka ei ole väkivaltaa, uhrin alistainen asema suhteessa tekijään ja muu haavoittuva asema ovat asioita, joiden suhteen eduskuntakäsittelyssä tulee olla erityisen tarkkana. Haavoittuvassa asemassa olevat ansaitsevat jokaisessa tilanteessa saman lainsuojan ja mahdollisuuden itsemääräämisoikeuteen kuin kaikki muutkin.

Arvoisa puhemies! Meillä on myös paljon tekemistä uhrien auttamisen suhteen. Kuten edellinen puhuja, edustaja Talvitie nosti esille turvakotipaikkojen tärkeyden, kun nainen kohtaa väkivaltaa, tiedämme, että erityisesti alueellisessa kattavuudessa on paljon tekemistä. Monilla ihmisillä saattaa olla satojen kilometrien jonot turvakotipaikkaan, ja se on tässä maassa kohtuutonta.

Arvoisa puhemies! Tämä lakimuutos on erittäin tervetullut ja tarpeellinen. Toivon sille rivakkaa mutta tarkkasilmäistä ja viisasta käsittelyä eduskunnassa — tärkeän asian puolesta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Laakso poissa, edustaja Vikman poissa, edustaja Könttä poissa, edustaja Bergqvist poissa. — Edustaja Keto-Huovinen, olkaa hyvä.

21.00 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Kuten aiemmassa puheessani totesin, seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus on tärkeä ja tarpeellinen. Se sisältää monia lainsäädäntömuutoksia, mutta se ei ole todellakaan täydellinen.

Palaan lyhyesti aiemmassa puheenvuorossani esiin nostamaani ongelmaan liittyen raiskauksen rangaistusasteikkoon, jonka osalta olisin pitänyt suotavana, että rangaistusminimi olisi nostettu kahteen vuoteen, joka olisi antanut oikean signaalin teon moitittavuudesta. Tämä siksi, että rangaistusasteikot osoittavat erityyppisten rikosten keskinäisen moitittavuuden.

Puhuin aiemmin muun muassa Ruotsissa ja Norjassa raiskauksista tuomittavista keskirangaistuksista, koska kyseisten maiden lait ovat raiskausrikosten rakenteen osalta vertailukelpoiset rikoslakimme kanssa. Sen sijaan suhtautuminen tekojen paheksuttavuuteen on näissä maissa täysin eri maata. Ruotsissa perustyyppisen raiskauksen rangaistusasteikko

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

on 2—6 vuotta vankeutta, Norjassa 3—15 vuotta, kun Suomessa se on 1—6 vuotta vankeutta. Törkeän raiskauksen asteikko Ruotsissa on 5—10 vuotta, Norjassa 3—21 vuotta, kun Suomessa se on 2—10 vuotta. Norjassa nimenomaan raiskauksen rangaistuksen alarajaa on kiristetty, koska on haluttu korostaa sen paheksuttavuutta.

Arvoisa puhemies! Nostan vielä keskusteluun esityksestä muutaman muun kohdan, joihin mielestäni olisi syytä kiinnittää huomiota, jotta lainsäädäntö kattaisi mahdollisimman hyvin eri tilanteet.

Lasten hyväksikäyttömateriaaliin liittyvissä rikostutkinnoissa ja takavarikoissa on hyvin usein, käytännössä lähes aina, löydetty myös huomattavia määriä vakavaa, raakaa väkivaltaa sisältäviä kuvia ja videoita, joissa uhreina on pieniä lapsia, jopa vauvoja. Käytännössä aina nämä materiaalit ovat aidoista tilanteista, aidosta väkivallasta, joissa kyse voi olla jopa henkirikoksesta. Väkivaltamateriaalin hallussapitoa ei ole nykyisessä lainsäädännössä kriminalisoitu millään tavalla, eikä sitä esitetä kriminalisoitavaksi myöskään nyt, olkoon se miten raakaa tai aitoa tahansa. On selvää, että CAM-materiaalin ja raa'an väkivaltamateriaalin välillä on tiivis yhteys, ja se on otettava myös lainsäädännössämme huomioon. Materiaali on niin raakaa, että sen katselu on vaurioittavaa, ja on otettava huomioon se, että uhrien kärsimykset ovat valtavia. Näitä materiaaleja valmistetaan myös Suomessa, joten me emme ole pelkästään kuluttajan asemassa tässä asiassa.

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja raakaa väkivaltaa kuvaavat materiaalit ovat rahanarvoista tavaraa, ja näiden ympärillä liikkuu isot rahat. Jotain tilanteesta kertoo se, että materiaalia käytetään todellakin kaupankäynnin välineenä. CAM- ja väkivaltamateriaaliin liittyen olen yhdessä edustaja Kilven kanssa tehnyt lakialoitteen, jonka allekirjoitti täällä yli 100 kansanedustajaa. Toivonkin, että lakialoitteeseen liittyvät lakimuutokset voitaisiin toteuttaa tässä samassa yhteydessä, kaikki eikä vain osaa niistä, koska niiden kaikkien tarkoituksena on suojata meille kaikkein tärkeimpien, eli lapsiemme, turvallisuutta.

Arvoisa puhemies! Esityksen yksi epäkohta liittyy myös siihen, miten esityksessä erityisen valta-aseman vakava väärinkäyttö on kriminalisoitu raiskauksena, mutta muut valta-aseman väärinkäyttötilanteet tulisivat rangaistavaksi seksuaalisena hyväksikäyttönä, jonka ehdotettu rangaistusasteikko on huomattavasti raikausta matalampi. Suomi on saanut huomautuksia kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä valta-aseman hyväksikäyttöön liittyvien tilanteiden kriminalisoinnista raikausta matalammalla rangaistusasteikolla. Esitystä tulisikin korjata mielestäni siten, että kaikki seksuaalisen hyväksikäytön mukaiset teot sisällytetään sukupuoliyhteyden osalta raiskauksen ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisen kajoamisen soveltamisalaan. Valta-aseman väärinkäyttö nimittäin muodostaa sellaiset olosuhteet, joissa henkilöillä ei ole enää aitoa valinnanmahdollisuutta. Hallituksen esitys ei tunnista tätä valta-aseman väärinkäyttöä ja epäonnistuu tältä osin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojaamisessa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Talvitie, olkaa hyvä.

21.05 Mari-Leena Talvitie kok: Arvoisa herra puhemies! On helppo tukea tässä edustaja Keto-Huovisen asiantuntevaa puheenvuoroa, jonka hän äsken käytti ja toi vielä esiin muutamia uudistamistarpeita, epäkohtia, joita lakivaliokunnan on syytä tutkia — ja sitähän varuten eduskunta on.

On ollut ilo kuunnella tätä keskustelua siitä, että salin laidasta laitaan olemme yhtä mieltä rikoslain 20 luvun uudelleenkirjoituksen tarpeesta ja näistä esitetyistä muutoksista, mut-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

ta toivon tosiaan, että lakivaliokunta nyt sitten vielä arvioi näitä rangaistuksia, näitä tiettyjä sanoituksia ja myöskin sitten näitä asioita, mitä edustaja Keto-Huovinen toi äsken esiin. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ja edustaja Mäenpää, olkaa hyvä.

21.06 Juha Mäenpää ps: Arvoisa puhemies! Meillä on käsittelyssä hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi, ja noin niin kuin yleisellä tasolla olen itsekkin sitä mieltä, että tämä on semmoinen asia, johonka tulee kiinnittää huomiota, ja mielestäni tuomioiden pitäisi olla kovempia kautta linjan näissä rikoksissa, mutta tiedän, että tässä on joitakin semmoisia haasteellisia kohtia, joihin ehkä tulisi kiinnittää huomiota.

Täällä sanotaan: ”Keskeinen muutos olisi raiskausrikosta koskevan säännöksen muuttaminen suostumusperusteiseksi. Tämä toteutettaisiin säätämällä raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkiksi sukupuoliyhteydessä oleminen sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti.” Minun on vähän vaikea ymmärtää sitten, miten tämä uusi laki nyt tämän suostumusperusteisuuden kanssa lähtee toimimaan ja mihin tämä johtaa sitten. Voisin kuvitella, että on tilanteita sitten, että humalapäissään saattaa joku sitä suostumusta sitten perätä jollakin... En tiedä, mihin tämä johtaa, mikä se suostumus sitten kussakin tilanteessa on ja onko sen suostumuksen näyttäminen sitten oikeudessa jollakin lailla helppoa, jos oikeuteen asia päättyy, niin että johtaako tämä johonkin nauhoittamiseen vai mihin tämä johtaa.

Sitten täällä on toinen kohta, jossa sanotaan seuraavasti: ”16:ta vuotta nuorempiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat säännökset erotettaisiin pääosin aikuisia koskevista säännöksistä. Lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kehityksen suojaa vahvistettaisiin säätämällä uusina rikoksina lapsenraiskaus ja seksuaalinen lapsen kajoaminen.” Kun olen ollut itse joskus lyseolla opettajana ja siellä on ollut yläasteikäisiä likkoja, niin on nähtävissä siellä sekä likkojen että poikien kesken tavallansa se murrosiän kehitys. Siellä saattaa olla nuoria likkoja, jotka näyttävät 18-vuotiailta mutta eivät ole, ja hyvin monesti likat ovat ikään kuin tavallansa kehittyneempiä siinä vaiheessa, ja tiedossani on useita tapauksia, että 15-vuotias likka seurustelee 18-vuotiaan nuoren miehen kanssa. En tiedä, miten näitä sitten jatkossa tulkitaan, tämmöistä voisiko sanoa jopa seurustelusuhdetta, jonka tavallansa hyvin usein vanhemmatkin ovat hyväksyneet, että mikä siinä tulee sitten olemaan oikeudessa sellainen tilanne, jos näitä lähdetään puimaan oikeudessa. Mielestäni se on nykypäivänä voisiko sanoa ihan normaalia, että tämmöinen tilanne saattaa olla, että on vähän reilu kaksi vuotta ikäeroa — toinen on täyttämässä 16 vuotta, ja toinen täyttää 18 vuotta. Syyllistytäänkö siinä silloin rikokseen?

Sitten semmoinen epäkohta, mikä — erityisopettajana työskennelleenä — haluaisin, että huomioitaisiin, on se, että jos rikoslaissa jollakin lailla pystyttäisiin ottamaan semmoinen huomioon, että jos on joku kehitysviiveinen lapsi, niin heidät kyettäisiin tässä lainsäädännössä huomioimaan. Vaikka he juridiselta iältään ovatkin jo esimerkiksi 17-vuotta, heidän kehityksensä saattaa kulkea 13-vuotiaan tasolla, ja tällainen erityispiirre pitäisi kyetä ottamaan tässä lainsäädännössä huomioon. — Kiitoksia.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 14/2022 vp

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto.